

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 29 SEPTEMBER 1961 - No. 2304

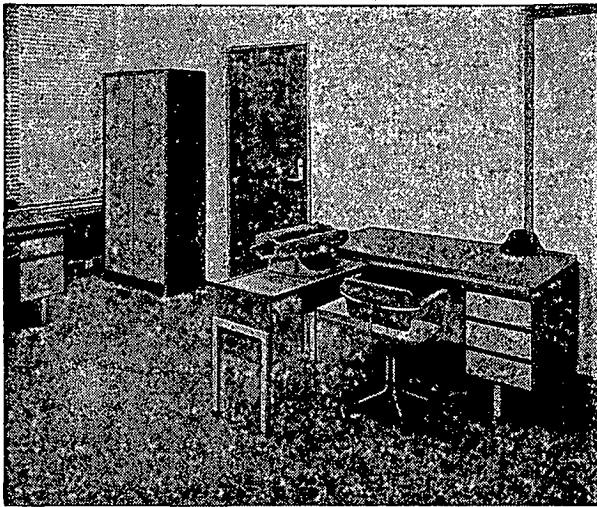
Alle assurantiën



R. MEES & ZONEN Rotterdam

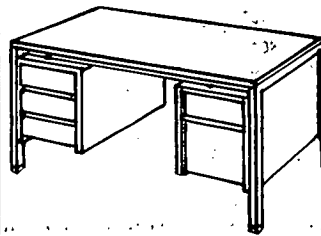
BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beleggingen en vermogensbeheer



DELTA meubelen

Een nieuwe tijd . . . een nieuwe vorm



LIPS Dordrecht
Stalen meubelen

M.A.B. n.v.
K. C. SLIJK

Schiedamsevest 44 d - Rotterdam-1
Tel. 010 - 11 91 11 (2 lijnen)

Makelaars in onroerende goederen.
Vertrouwensopdrachten.

Administraties voor Verenigingen
van Eigenaren (Appartementenwet)

Bemiddeling bij aan- en verkoop
van appartementen (horizontale
verkoop). Specialisten sedert 1951.

★ **TAXATIES** bij aan- en verkoop,
voor successieaangiften, enz.

★ **HYPOTHEKEN**

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
"M.A.B. n.v.-Nieuws" - ons maandblad, waarin
regelmatig aantrekkelijke aanbiedingen volledig
omschreven worden opgenomen.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12; tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00; toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaft van
redenen te weigeren.

Hervorming van het internationaal monetair en handelsbestel

De opvallende plaats van de internationaal monetaire problematiek in het jongste jaarverslag van De Nederlandse Bank is een aanwijzing voor de importantie van de levendige discussie over dit onderwerp. De betalingsbalansmoeilijkheden van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië zijn te noemen als een aanleiding tot deze polemiek, waaraan wordt deelgenomen door o.a. R. Triffin, E. M. Bernstein, Maxwell Stamp, A. Lamfalussy, J. Rueff en J. E. Meade¹⁾.

De hervormingsplannen betreffen t.o.v. het Internationale Monetair Fonds (I.M.F.) zowel radicale voorstellen, o.a. concentratie van alle deviezenvoorraden (bijv. in het „plan-Triffin”), als minder ingrijpende wijzigingen van de bestaande organisatie. De laatstbedoelde amenderingen beogen veelal een versterking van de financiële middelen van het I.M.F. (bijv. in het „plan-Bernstein”). Tijdens de op 18 september jl. aangevangen jaarvergadering van het I.M.F. is o.a. een uitbreiding van de aan het I.M.F. te verlenen krediet aan de orde.

Een aantal „diepere” redenen, welke thans een herziening van het handels- en betalingsverkeer op internationaal niveau wenselijk maken, wordt door de bekende Britse economist J. E. Meade²⁾ vermeld. Deze zijn: het einde van het tijdperk van de algemene dollarschaarste, de bezinning op de te voeren Amerikaanse economische politiek, de gewenste verzoening tussen de E.E.G.- en E.V.A.-landen, de bevordering van de economische groei en van de hulpverlening aan de onderontwikkelde landen en tenslotte een mogelijke versprekkende ontwapenings-overeenkomst tussen Oost en West.

Alvorens zijn monetaire reformatie te verkondigen, gaat Meade nader in op drie fundamentele doelstellingen, waaraan het internationaal monetair bestel z.i. moet worden aangepast. Dit drietal is: een vrijere handel, een meer liberale buitenlandse hulpverlening en een hoog niveau van binnenlandse economische groei. T.a.v. de Westerse handelspolitiek wil hij niet alleen een afbraak van de wederzijdse invoerbelemmeringen doch eveneens een toepassing van de afbraak van deze belemmeringen t.o.v. de onderontwikkelde landen van Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Dit laatste moet geschieden op basis van de meest begunstigde natie zonder een ingrijpend vrijere toegang tot de markten van deze landen als tegenprestatie

¹⁾ Zie ook „Het Algemeen Handelsblad” van 8 en 9 september jl.

²⁾ J. E. Meade: „The future of international trade and payments” in „The Three Banks Review”, uitg. door The Royal Bank of Scotland, Williams Deacon's Bank Ltd. en Glyn, Mills and Co., juni 1961.

te eisen. De realisatie van deze handelspolitiek zou geleidelijk kunnen geschieden binnen het kader van de „O.E.S.O.” en het „G.A.T.T.”.

De auteur bepleit een arbeidsverdeling, waarbij de overbelovte onderontwikkelde landen goedkope arbeidsintensieve produkten exporteren naar de ruime markt in de Westerse landen. Hiertegenover zouden laatstgenoemde landen zich kunnen concentreren op de produktie en export van de meer gecompliceerde kapitaal- en consumptiegoederen.

Waarom mogen de onderontwikkelde landen een meer restrictieve politiek voeren? Meade rechtvaardigt dit met een verwijzing naar de wenselijkheid van stichting en bescherming van jonge industrieën tijdens hun groeifase naar „volwassenheid” (werkloosheidsbestrijding!). De gewenste verbetering van de ruilvoet ten behoeve van deze landen is een ander motief. Toch is Meade hier geen onpraktische filantroop, want hij stelt dat de onderontwikkelde landen op hun beurt tegenprestaties dienen te leveren. Weliswaar niet in de vorm van een simpele verplichting tot een vrijhandelspolitiek, doch in samenhang met bepaalde elementen van hun ontwikkelingsplannen, bijv. t.a.v. de produktie van grondstoffen, welke de ontwikkelde landen nodig hebben.

De voorgestane liberale invoerpolitiek t.o.v. de onderontwikkelde landen kan tevens de oplossing inhouden voor een aanpassing van de belangen van de Commonwealth-landen in geval van toetreding van Groot-Brittannië tot de „Zes”. Het is immers onaanvaardbaar dat in de toekomst bijv. Duitse industrieproducten in Groot-Brittannië vrij worden ingevoerd, terwijl de industrie in India de hindernis van het gemeenschappelijk tarief zou moeten overwinnen.

Naast een liberale handelspolitiek breekt de auteur een lans voor een ruime financiële hulp ten behoeve van de onderontwikkelde landen, welke echter „untied” dient te zijn. Immers, het hulpbiedende land produceert niet per se de benodigde goederen met de laagste kosten. Ook dienen ondoelmatige produktietechnieken te worden vermeden, bijv. de toepassing van kapitaalintensieve machines („made in U.S.A.”) in het kapitaalarme India. Dit land zou de dollars beter kunnen aanwenden voor het aanschaffen van bijv. goedkope Japanse machines.

In een volgend artikel hopen wij een weergave te publiceren van Meade's conceptie van een internationaal monetair bestel, waarin invoerrestricties, hulpvermindering en het toepassen van „tied loans” t.o.v. onderontwikkelde landen als evenwichtsherstellende middelen t.o.v. de betalingsbalans dienen te worden vermeden.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Hervorming van het internationaal monetair en handelsbestel	879	Huurcompensatie uit „de ruimte” is geen compensatie, door J. Müller	884
De invloed van de spreiding van het wetenschappelijk onderwijs op het aantal studenten in Nederland, door Drs. R. Ruiter en M. Eisma	880	De economische waarde der Amerikaanse koopvaardijvloot, door C. Vermey	885
Waardevaste bedrijfspensioenen, A.O.W. en bezitsvorming, door C. P. A. Bakker	882	Aantekeningen:	
		Macro-economische ramingen voor 1961 en 1962	887
		De Miljoenennota 1962	889
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	891

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. **Adjunct Redacteur-Secretaris:** M. Hart.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

De invloed van de spreiding van het wetenschappelijk onderwijs op het aantal studenten in Nederland

Inleiding.

Om velerlei redenen is aangedrongen op vergroting van het aantal universiteiten en hogescholen in ons land en tot uitbreiding van de bestaande inrichtingen met nieuwe faculteiten. Daarbij is wel eens verondersteld dat door deze „spreiding” het aantal studenten (en hopelijk toekomstige academici) belangrijk zou vergroten, hetgeen dan als een voordeel van de spreiding wordt gezien.

Deze veronderstelling berust mede op het feit dat zelfs in ons kleine land het bezoek aan universiteiten en hogescholen sterk regionaal is bepaald ¹⁾. In Tilburg studeren immers veel Brabanders en zelfs studeren in Utrecht veel Utrechtenaren.

Zonder nader onderzoek is echter niet uit te maken of bij gebrek aan een Utrechtse universiteit de Utrechtenaren zich tot Leiden of Amsterdam zouden hebben gewend, dan wel dat zij het studeren er aan gegeven zouden hebben. Alleen in het laatste geval zou het bestaan van de Rijksuniversiteit te Utrecht het aantal studenten in Nederland beïnvloeden.

In het onderstaande is nagegaan in hoeverre door de nabijheid van een universiteit het *totaal* aantal studenten in een landstreek wordt vergroot. Er wordt dus niet ingegaan op de verdeling van de studenten over de inrichtingen van wetenschappelijk onderwijs of over de faculteiten. Het statistisch materiaal voor dit onderzoek is verschaft door het Centraal Bureau voor de Statistiek en door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Studenten en abiturienten.

Verreweg de meeste studenten zijn afkomstig van h.b.s. en gymnasium. Dit blijkt uit hun „examenbevoegdheid” (tabel 1).

TABEL 1.

Examenbevoegdheid van eerstejaars, 1954-1956
(in procenten)

einddiploma v.h.m.o.	84
staatsexamen	4
andere	9
geen	3
	100

Omgekeerd gaat omstreeks de helft der abiturienten naar het wetenschappelijk onderwijs, overigens met grote verschillen tussen jongens en meisjes en tussen de schoolsoorten (tabel 2).

TABEL 2.

Bestemming van abiturienten v.h.m.o., 1954-1956
(in procenten)

	gymnasium				h.b.s.			
	a		b		a		b	
	m	v	m	v	m	v	m	v
wetenschappelijk onderwijs	73	64	86	66	22	8	54	33
kweekschool	5	6	1	4	8	16	3	11
h.t.s.	0	—	3	—	1	—	22	0
overig middelbaar n.o.	5	13	2	7	7	14	6	13
ander onderwijs	8	5	1	4	3	13	2	9
geen of niet geregistreerd onderwijs :	9	12	7	19	59	49	13	34
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Het is dus aannemelijk dat er een verband zal bestaan tussen het aantal eerstejaars dat een bepaalde streek oplevert en het aantal jongelui, dat in het betrokken jaar eindexamen deed. Evenwel moet daarbij de verdeling van de abiturienten naar geslacht en schoolsoort in acht worden genomen, want in sommige streken is het percentage meisjes of a-h.b.s.-ers hoger dan in andere, en moet dus een kleiner aantal eerstejaars worden verwacht.

Om hiermede rekening te houden zijn per streek de verschillende categorieën abiturienten vermenigvuldigd met de betrokken overgangpercentages naar het wetenschappelijk onderwijs (uit tabel 2) en de verkregen uitkomst gedeeld door 44 (het percentage van alle abiturienten dat gaat studeren). De zo verkregen aantallen abiturienten komen nu in dezelfde mate in aanmerking om naar het wetenschappelijk onderwijs te gaan. Voor alle landstreken samen levert deze bewerking uiteraard weer het totaal aantal abiturienten in heel Nederland op. Voor een bepaald gebied komt er een aantal abiturienten uit dat kan afwijken van het werkelijke aantal abiturienten.

Het berekende aantal abiturienten is groter dan het werkelijke aantal in gebieden met bijv. veel jongens van het gymnasium-b en het is kleiner in streken met veel meisjes van de h.b.s.-a. Het verdere onderzoek is gebaseerd op deze gecorrigeerde aantallen abiturienten.

Overgangpercentages per gebied.

Voor het onderzoek zijn gebruikt de 134 „economisch-geografische gebieden”, waarin het C.B.S. ons land verdeelt. Deze gebieden zijn samengesteld uit zoveel mogelijk gelijksoortige gemeenten. In grafiek I zijn de aantallen eerstejaars en abiturienten tegen elkaar uitgezet ²⁾. Er blijkt een zeer nauw verband te bestaan tussen de beide grootheden, en dit ondanks de grote verschillen in aantallen eerstejaars, die uiteenlopen van 5 pro mille (voor de Brabantse Peel) tot 110 pro mille (voor 's-Gravenhage).

Toch blijven er nog verschillen in overgangpercentages tussen de gebieden. Uit grafiek I blijkt al dadelijk dat de gebieden dicht bij de Rijksuniversiteiten doorgaans meer studenten leveren dan op grond van de abiturienten verwacht kon worden. Voordat dit belangrijke feit (de aanleiding tot dit onderzoek) nader wordt gezien, dient echter onderzocht te worden of niet andere, systematische factoren een deel van de afwijkingen kunnen verklaren. Zou dit het geval zijn, dan zouden deze invloeden eerst geëlimineerd moeten worden, om zo zuiver mogelijk het effect van de nabijheid van een universiteit te kunnen bepalen.

Andere factoren dan afstand tot universiteit.

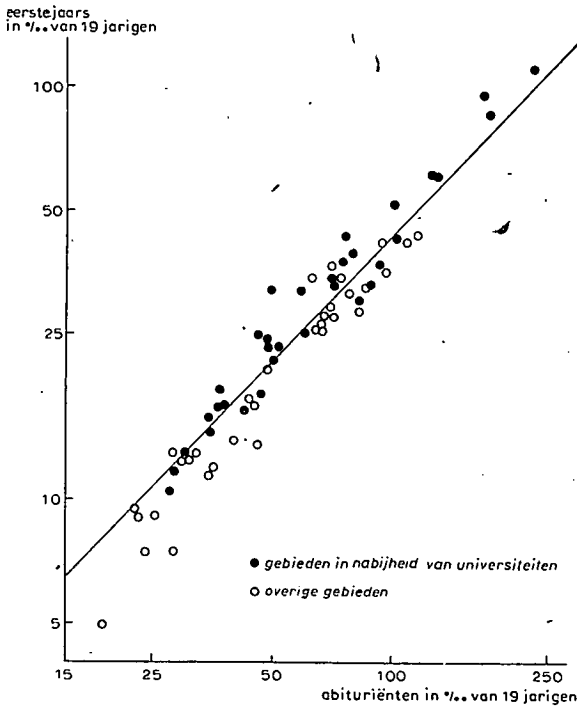
Men denkt het eerst aan de intelligentie der abiturienten,

¹⁾ Fraaie cartogrammen over dit verschijnsel vindt men in „De statistiek van het hoger onderwijs 1954/55-1955/56”, Zeist 1957. W. de Haan N.V., Zeist.

²⁾ Gebieden met een gering aantal abiturienten zijn niet opgenomen. Binnen 30 km van de rijksuniversiteiten blijven dan 33 gebieden over, welke alle getekend zijn. Uit de overige gebieden is een steekproef van 33 gebieden getrokken, om het aantal punten in de grafiek enigszins te beperken.

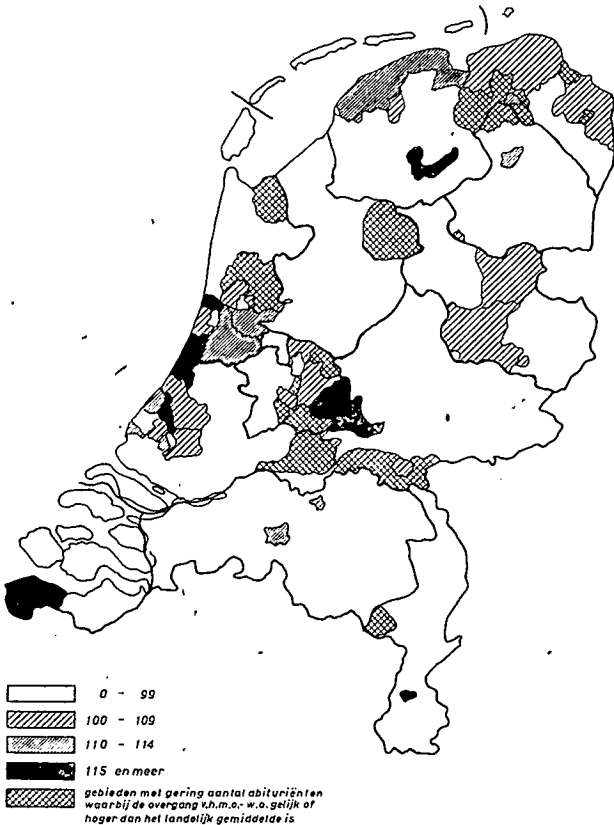
Grafiek I.

EERSTEJAARSSTUDENTEN EN ABITURIËNTEN, 1954-1956



Grafiek II.

OVERGANG V.H.M.O. - W.O., 1954-1956
indexcijfers; landelijk gemiddelde = 100



die positief gecorreleerd zou moeten zijn met hun overgang naar het wetenschappelijk onderwijs. De uitkomsten van het intelligentie-onderzoek bij keuring voor de militaire dienst zouden wellicht bruikbaar geweest zijn; deze zijn echter niet in de gewenste uitsplitsing (naar gebieden

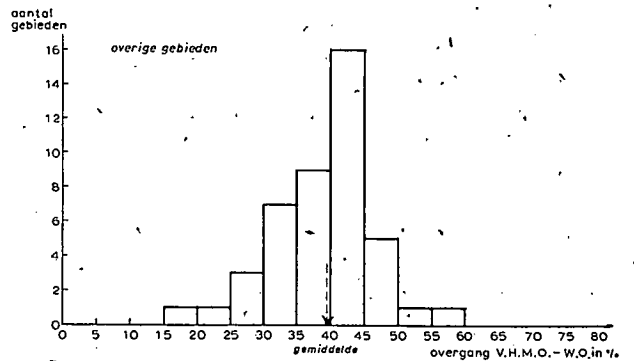
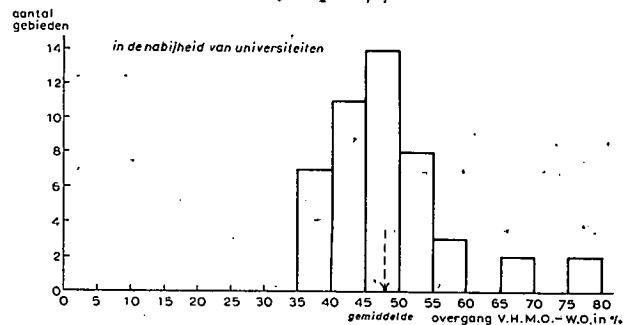
20-9-1961

en schoolsoorten) beschikbaar. Wel beschikbaar bleken de eindexamencijfers per school. Deze zijn voor de eind-examens h.b.s.-b in 1956 verzameld. Per school is voor de jongens het gemiddelde voor alle vakken berekend, benevens het percentage wiskundecijfers van 7 of hoger. Noch deze gemiddelden noch deze percentages bleken echter enige geografische systematiek te vertonen. Het was dus onmogelijk hieraan een verklaring van een deel van de verschillen in overgangpercentages te ontleen.

Andere factoren, welke wel sterke geografische verschillen vertonen, zijn het percentage academici, het percentage aangeslagenen in de inkomstenbelasting boven f. 10.000 per jaar, de gemiddelde „urbanisatiegraad”³⁾ en het percentage ontvangers van Rijksstudietoelagen. Door middel van correlatierekening is beproefd of met deze factoren

Grafiek III.

OVERGANG V.H.M.O. - W.O., 1954-1956



een deel van de verschillen in overgangpercentages verklaard kan worden. Dit bleek echter niet het geval te zijn.

De invloed van de universiteiten.

In grafiek II zijn de overgangpercentages waar het om gaat, weergegeven in een cartogram. Dit is zo gemaakt dat de gebieden met veel studenten naar voren komen. Het blijkt dat de invloed van de universiteiten zich niet verder uitstrekt dan tot ca. 30 km van de universiteitsstad. Deze grens is ook gebruikt om in grafiek I verschil te maken tussen „nabije” en „veraf gelegen” gebieden. In grafiek III zijn de overgangpercentages van beide groepen gebieden nog eens naar frequentie weergegeven.

Het blijkt dan dat de „nabije” gebieden ca. 20 pCt. méér studenten opleveren uit een bepaald aantal abiturienten dan de „veraf gelegen” gebieden. Op dit alleszins aannemelijke resultaat zijn de navolgende ramingen gebaseerd.

³⁾ Zie de C.B.S.-publikatie „Typologie van de Nederlandse gemeenten naar urbanisatiegraad, 31 mei 1947 en 30 juni 1956”, Zeist 1958.

Het effect van spreiding.

Om het effect van de oprichting van een universiteit op het aantal studenten te bepalen is verondersteld dat na de oprichting binnen een straal van 30 km om die universiteit, de overgang van v.h.m.o. naar wetenschappelijk onderwijs even groot zou worden als thans bij de bestaande universiteiten het geval is ⁴⁾.

Het blijkt dan dat door vestiging van een universiteit in Arnhem, Deventer, Eindhoven, Enschede, Maastricht of Tilburg het aantal Nederlandse eerstejaars met v.h.m.o.-diploma met 40-60, of ca. 1 pCt. van het aanwezige aantal, zou zijn toegenomen ⁵⁾. In latere jaren, wanneer méér

⁴⁾ Van een stimulering van het bezoek aan het v.h.m.o. door de aanwezigheid van een universiteit is tot dusverre niets gebleken. Zie ook de publikatie van het C.B.S.: „De overgang v.h.m.o.-hoger onderwijs, regionaal bezien, 1954-1956”, Zeist 1958, blz. 8.

einddiploma's worden behaald, zou dit aantal uiteraard hoger zijn. Er moet voorts worden gerekend op enkele eerstejaars zonder v.h.m.o.-diploma.

De spreiding van het wetenschappelijk onderwijs kan dus alleen verdedigd worden met de reeds bekende argumenten: invloed op de faculteitskuuze, mogelijke nadelen van zeer grote universiteiten en hogescholen en verheffing van het cultureel niveau van bepaalde gebieden ⁶⁾.

's-Gravenhage.

R. RUITER.
M. EISMA.

⁵⁾ Rotterdam en omgeving leveren reeds thans zoveel studenten op dat een universiteit in Rotterdam nauwelijks enige vergroting zou veroorzaken. Door onttrekking aan elders gevestigde instellingen zouden in elk der genoemde plaatsen uiteraard veel meer dan 40 à 60 eerstejaars verschijnen.

⁶⁾ Zie de „Nota van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen inzake de uitbreiding van het wetenschappelijk onderwijs”, 's-Gravenhage 1961.

Waardevaste bedrijfspensioenen, A.O.W. en bezitsvorming

Het advies van de S.-E.R.

Na drie jaar studie heeft de Sociaal-Economische Raad aan de Minister van Sociale Zaken een advies uitgebracht met betrekking tot de vraag of de bedrijfspensioenen niet waardevast gemaakt zouden kunnen worden. Degenen die gehoopt hadden dat de S.-E.R. een afdoende oplossing zou brengen zullen na kennismaking van het advies misschien teleurgesteld zijn. Toch kan men de S.-E.R. geen verwijt maken. Een afdoende oplossing bestaat nl. niet. Het S.-E.R.-advies heeft betekenis door het aangeven van enkele wegen die tegemoet komen aan de bezwaren welke aan de bestaande vormen van oudedagsvoorzieningen, in het bijzonder aan het middel van bedrijfspensioenen, kleven.

Van de drie door de S.-E.R. aangegeven wegen zijn er voor de praktijk slechts twee van belang. De derde weg welke de pensioenen wil beïnvloeden door belegging in index-obligaties heeft geen praktische betekenis omdat de tegenpartij bij de belegging, die der geldnemers, er geen belang bij heeft extra lasten en risico's op zich te nemen.

De eerste, door de meerderheid in de S.-E.R. gekozen weg is die welke leidt tot de instelling van een overkoepelingsfonds boven de bestaande bedrijfspensioenfondsen. Dit nieuwe fonds zou aanvullende uitkeringen moeten doen op basis van een omslagstelsel. De tweede weg, die van een minderheid in de S.-E.R., is die waarbij de aanvullende uitkeringen moeten komen uit de mogelijkheden welke het bestaande kapitaaldekkingstelsel oplevert. Enkele S.-E.R.-leden hebben tegen beide richtingen bezwaren.

Degenen die de oplossing zoeken binnen de mogelijkheden van het bestaande systeem stellen in feite niets nieuws voor. In de praktijk hebben de meeste bedrijfspensioenfondsen reeds stappen in deze richting gedaan. Het grote bezwaar is wel dat dit soort aanvullende voorzieningen slechts van minimale betekenis kan zijn, terwijl de uitwerking doorgaans met veel vertraging gepaard gaat.

Ook de gedachte aan een overkoepelend fonds op basis van het omslagstelsel is niet nieuw. Dergelijke gedachten worden sterk gestimuleerd door de tot nu toe gunstige ervaringen welke worden opgedaan met de volgens dit stelsel werkende algemene ouderdomsvoorzieningen. De verwezenlijking stuit echter op grote praktische moeilijk-

heden. Een bevredigende werking kan namelijk alleen worden verkregen bij een voldoende draagvlak dat in de Nederlandse verhoudingen vermoedelijk niet anders zal kunnen worden bereikt dan door een wettelijke regeling. Daarmede wordt tot op zekere hoogte de zelfstandigheid van de bestaande fondsen aangetast. Als men ziet hoezeer het systeem van bedrijfspensioenfondsen tot een versnippering van krachten heeft geleid, kan men zich terecht afvragen of het wel zinvol is aan dit apparaat, dat 5 tot 10 pCt. van de premies aan uitvoeringskosten nodig heeft, een nieuw en kostbaar werkend apparaat toe te voegen.

Het is alle bezwaren in aanmerking genomen dan ook niet verwonderlijk dat de S.-E.R.-meerderheid tot een alternatief kwam, namelijk een verhoging van de A.O.W.-uitkeringen. Dit alternatief heeft vóór dat de werking veel ruimer is. Daarbij komt nog dat de uitvoering geen nieuwe administratiekosten meebrengt. Er zijn echter twee factoren die bij het zoeken naar een oplossing weinig of geen aandacht ontvingen: de betekenis van de bezitsvorming voor de oudedagsvoorziening en de ontwikkeling van de kosten der A.O.W. in de toekomst.

Bezitsvorming.

Een van de meest sprekende voorbeelden van bezitsvorming is het eigenhuisbezit. Vooral bij de na de oorlog in zwang gekomen financieringsmethode, waarbij een (hoge) hypothecaire lening wordt afgelost volgens het annuïteitensysteem over een periode die uiterlijk op de 65e verjaardag eindigt, is de betekenis van dit bezit voor de oudedagsvoorziening van niet te verwaarlozen omvang. De behoefte aan woonruimte is daarmede „waardevast” gedekt. Als algemene oplossing kan het eigenhuisbezit echter niet dienen.

Afgewacht zal moeten worden wat het effect zal zijn van de talrijke premie-spaarregelingen, enz. Indien men ervan uitgaat dat de vruchten van het spaargeld vertoerd worden, dan komt men bij een 5 pCt.-spaarregeling (5 pCt. van het inkomen) na 40 jaar deelneming aan een tegoed van twee maal het gemiddeld jaarinkomen. Zou men ook de vruchten van het spaargeld onverteerd laten dan kan men gemakkelijk 1½ tot 2 maal dit bedrag halen. Met dergelijke besparingen kan men krappe ouderdomsvoor-

zieningen aanvullen. Het ligt voor de hand dat naarmate men de oudedagsvoorzieningen verbetert, de bereidheid tot sparen voor de oude dag zal afnemen.

De kosten van de A.O.W.

De kosten van de A.O.W. zijn tot nu toe meegevallen. Enkele forse verhogingen van de premiegrens en een gunstige conjunctuur hebben meegebracht dat het voor de eerste keer, vastgestelde percentage van de premie, niettegenstaande de verhoging der uitkeringen, achteraf aan de royale kant is gebleken. Zelfs zo royaal dat een vermindering mogelijk bleek waaruit de premie voor de A.W.W. kon worden opgevangen.

Men ziet echter nog al eens over het hoofd dat dit lage percentage niet duurzaam is. Naarmate onze bevolking vergrijsd door daling van de sterfte- en geboortecijfers zal het premiepercentage stijgen. Tot hoever die stijging zal gaan valt nog niet te zeggen, doch men dient er wel rekening mee te houden dat een stijging van het premiepercentage tot 10 binnen enkele tientallen jaren zeer wél mogelijk is. Zou men de uitkering van de A.O.W. met bijv. 50 pCt. willen verhogen dan betekent dit dat op den duur een premielast van 15 pCt. van het premie-inkomen ontstaat. Bij een verhoging met 100 pCt. wordt dit dus 20 pCt. van het premie-inkomen. Het is duidelijk dat dergelijke hoge percentages, gevoegd bij de belastingen naar het inkomen en de heffingen voor andere sociale voorzieningen, een te hoge druk op het inkomen van de werkende bevolking leggen.

Uitstel uitkering A.O.W.

De oplossing welke het bovengenoemde bezwaar ondervangt is die waarbij men de ingangsdatum van de uitkering enkele jaren uitstelt. Als men zou willen gaan tot een verhoging van de A.O.W. met 100 pCt., is een uitstel tot de 70-jarige leeftijd nodig om een redelijk premiepercentage te handhaven. Van invloed is ook de mogelijkheid om de premiebetaling te verlengen tot na de 65-jarige leeftijd. Ik geloof dat het laatste geen aanbeveling verdient.

Indien de gedachte tot uitstel van de ingangsdatum van de A.O.W.-uitkering zou kunnen worden aanvaard, zonder verlenging van de premiebetalingsperiode, ontstaat een

overgangperiode, die bijzonder geschikt zou zijn voor aanvullende voorzieningen door middel van bedrijfspensioenfondsen, verzekeringen en persoonlijk bezit. Uitgaande van het gegeven voorbeeld van een verhoging der A.O.W. met 100 pCt. en uitstel tot de 70-jarige leeftijd zouden de bedrijfspensioenfondsen bijv. een pensioen kunnen geven van 65 tot 70 jaar, welk pensioen circa 2½ maal zo hoog kan zijn als het levenslange pensioen, dat men thans pleegt te geven. Op deze wijze vermindert voor de bedrijfspensioenfondsen de noodzaak om waardevaste pensioenen te geven, omkeerd de periode waarover de pensioenen worden uitgekeerd zo sterk wordt ingekrompen, dat het risico van waardevermindering van het geld tot op een derde wordt teruggebracht vergeleken bij levenslange pensioenen.

Het hier beschreven systeem is voor vele wijzigingen vatbaar. Zo zou ik mij kunnen voorstellen, dat de A.O.W. op het huidige niveau wordt uitgesteld tot de 67-jarige leeftijd, terwijl vanaf de 77-jarige leeftijd een verdubbeling van de uitkering ingaat. De bedrijfspensioenfondsen zouden dan primair een aanvulling kunnen geven van 67 tot 77 jaar en secundair een uitkering tussen 65 en 67 jaar.

Verhoging van de A.O.W. met uitstel van uitkering heeft bovendien het voordeel dat daarbij een doel voor de bezitsvorming wordt geschapen. Het wordt dan een kwestie van persoonlijke verantwoordelijkheid of men al of niet spaart voor de overgangperiode (in het voorbeeld: tussen 65 en 70 jaar). Uiteraard is daarbij ook een middenweg denkbaar. Ik kan mij bijv. voorstellen, dat men er de voorkeur aan geeft in die overgangperiode nog twee of drie dagen per week te werken, zowel uit financieel oogpunt, als uit een oogpunt van geleidelijke aanpassing aan een toestand waarin geen beroepsarbeid meer wordt verricht.

Samenvattend kan worden gezegd, dat een verhoogde en uitgestelde A.O.W.-uitkering zich beter leent voor het verkrijgen van waardevaste onderdomsuitkeringen, dan thans het geval is. De uitkeringen van bedrijfspensioenfondsen, gevoegd bij eigen besparingen, zijn bijzonder geschikt om de uitstelperiode te overbruggen. Een dergelijk systeem stimuleert de bezitsvorming en is een prikkel voor het kweken van persoonlijk verantwoordelijkheidsbesef.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur



Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico. Bovendien bestaat goede kans, dat Uw bezit in waarde vermeerderd.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

Na het onlangs verschenen huuradvies van de Sociaal-Economische Raad is de vraag, op welke wijze de werknemers bij een eventuele huurverhoging compensatie moeten ontvangen, opnieuw in discussie gekomen. De schrijver van onderstaand artikel meent, dat een huurcompensatie uit de ruimte, zoals voorgesteld door de Staatssecretaris van Sociale Zaken, niet verenigbaar is met de beginselen van de gedifferentieerde loonpolitiek. In een eenvoudig cijfervoorbeeld geeft hij aan op welke wijze de ruimte tijdens het productieproces ontstaat en hoe de verdeling ervan — het ruimtebeslag — zal geschieden. Tenslotte wijst hij erop, dat het rapport van de S.-E.R. van 3 februari 1956 inzake de economische toestand van Nederland tot een geheel andere conclusie komt ten aanzien van de financiering van de huurcompensatie. Dit rapport was mede opgesteld door de huidige Minister van Economische Zaken en de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Huurcompensatie uit de „ruimte” is geen compensatie

Gedifferentieerde loonpolitiek vereist betere begripsbepaling

„Evenals in 1960 is geschied, dienen de (uit de huurcompensatie) voortvloeiende kosten uit de produktiviteitsruimte bestreden te worden”. Deze passage uit een begin juni door de Staatssecretaris van Sociale Zaken aan de Stichting van de Arbeid gezonden brief, is onderwerp van een controverse tussen de drie vakcentrales en de Overheid. De vakcentrales zijn van mening, dat de zgn. ruimte bestemd moet blijven voor reële loonsverhogingen voor de werknemers; de compensatie dient derhalve uit andere middelen te worden betaald.

De discussie is voor de buitenstaander niet geheel doorzichtig. Dit wordt vooral veroorzaakt door het begrip compensatie. Van Dale — „de dikke” — leert ons, dat compensatie is: „...het goedmaken, vereffening, het aanvullen of vervangen van iets, dat tekortschiet of uitgevallen is”. Bij een huurverhoging kan men spreken van een compensatie, wanneer de stijging van de kosten van levensonderhoud (veroorzaakt door het duurder worden der woningdiensten) wordt opgevangen door een loonsverhoging. De reële inkomens van hen, die de compensatie ontvangen gaan dan niet achteruit; de schade is vergoed.

Geheel anders komt deze zaak te liggen onder een loonpolitiek, die uitgaat van een bepaald produktiviteitscriterium. In ons land is dit vooral momenteel de ontwikkeling van de fysieke produktie per manuur. In de praktijk wordt namelijk meestal uitgegaan van de veranderingen, die gedurende het productieproces optreden in de verhouding tussen de produktie en de hieraan ten koste gelegde arbeid. De omzet wordt uitgedrukt in geld en wel in constante prijzen, zodat in feite de ontwikkeling van de fysieke produktie zichtbaar wordt. Indien mogelijk wordt gebruik gemaakt van de toegevoegde waarde. De factor arbeid wordt in tijdseenheden uitgedrukt. De loonkosten mogen nu — tot een zeker maximum — stijgen met hetzelfde percentage waarmee de toegevoegde waarde of de produktie per tijdseenheid arbeid toeneemt.



Het is niet de opzet van dit artikel bezwaren tegen de

grondslagen van de huidige loonpolitiek aan te voeren. De bedoeling is aan te tonen, dat het begrip huurcompensatie, zoals de Overheid dit momenteel hanteert, onverenigbaar is met de principes der gedifferentieerde loonvorming. Hierbij is het echter noodzakelijk eerst het ontstaan van de zgn. ruimte te verklaren. Hiertoe gaan wij uit van de toegevoegde waarde van een denkbeeldig bedrijf. Wij zullen nagaan de verdeling per f. 100 toegevoegde waarde.

In ons bedrijf verhouden zich het arbeidsdeel (loonkosten) en de overige inkomens (werkgeversinkomen, overwinst, rente, dividend enz.) als f. 80 staat tot f. 20. Dit is een momentopname, want de verdeling is ten gevolge van de wisseling in de overige inkomens, voortdurend aan veranderingen onderhevig.

Nu stijgt de toegevoegde waarde in één jaar tijd met 5 pCt. Deze stijging kan als volgt hebben plaatsgevonden: van f. 100 via f. 103 naar f. 105. De arbeidsvoorwaarden zijn in dat jaar niet veranderd. De inkomensverdeling wijzigde zich dus tijdens het productieproces van $\frac{80}{20}$ via $\frac{80}{23}$ naar $\frac{80}{25}$. De overige inkomens stegen hier dus van f. 20 tot f. 25 per f. 100 resp. f. 105 toegevoegde waarde.

Het contractjaar is ten einde. Partijen hebben ettelijke rapporten gefabriceerd over produktiviteit en ruimtebeslag. Het College van „Rijksruimtevaarders” is akkoord gegaan met een loonkostenstijging van 5 pCt. Er valt nu te verdelen: f. 5 van elke f. 105 toegevoegde waarde. Volgens de verdelingsvoet $\frac{80}{20}$ wordt dit f. 4 ruimte voor de loonkosten en f. 1 voor de overige inkomens.

Het resultaat van deze looncorrectie is een verdeling van de toegevoegde waarde per f. 105 in f. 84 voor de loonkosten en f. 21 voor de overige inkomens. De verdelingsvoet is derhalve weer op het oude peil teruggebracht (immers $80 : 20 = 84 : 21$).

Dit verhaal gaat natuurlijk niet op, wanneer de prijzen van de eindprodukten van dit bedrijf omlaag zijn gegaan. De afnemers zijn in dat geval er met de loonsverhoging „vandoor”. Aangezien prijsverlagingen echter vrij sporadisch zijn in onze economie, behoeven wij ons hierover niet al te veel zorg te maken.

... Wat zijn nu — onder de gedifferentieerde loonpolitiek — de consequenties voor de inkomensverdeling, wanneer een huurverhoging gevolgd wordt door een loonsverhoging uit de ruimte?

Om dit vraagstuk wat gemakkelijker te begrijpen moeten wij de huurverhoging en de compensatie *in de tijd van elkaar loskoppelen*. Regelmatig vinden als gevolg van de gestegen produktiviteit loonsverhogingen plaats, welke beslag leggen op de ruimte. Op een gegeven moment treedt er een prijsverhoging op doordat de huren met een bepaald percentage zijn gestegen. Het nominale nationaal inkomen stijgt nu met de totale waarde der huurverhogingen. Het reële nationaal inkomen stijgt niet; er zijn immers geen nieuwe goederen of diensten aan het bestaande pakket toegevoegd door de huurverhoging. Wel verandert er iets in de functionele verdeling (overheidsinkomen, inkomens zelfstandigen, lonen enz.) van het reële nationaal inkomen. Er vindt namelijk een onmiddellijke overheveling plaats van koopkracht van huurders naar verhuurders.

Aangezien het merendeel der *huurders* bestaat uit loonen salaristrekken en de *verhuurders* onder de overige inkomensrekken (w.o. de Overheid) kunnen worden gerangschikt, moet worden geconcludeerd, dat het beslag leggen op de ruimte ten behoeve van een huurverhoging leidt tot een herverdeling van het reële nationaal inkomen. Want een deel van de voor loonsverhoging beschikbare ruimte gaat nu niet naar de werknemers, maar verhuist van de ene groep zelfstandigen naar de andere. Alleen in boekhoudkundige zin spelen de werknemers een rol. *De huurverhoging loopt via hun inkomsten en uitgaven*. Er zal pas sprake zijn van compensatie wanneer een loonsverhoging wordt gegeven buiten de zgn. ruimte van het arbeidsdeel om, ergo uit de overige inkomens.

Is dit laatste niet mogelijk of ongewenst, dan is het aan te bevelen in de discussie onder de gedifferentieerde loon-

politiek het begrip huurcompensatie uit te bannen. Men vermijdt dan een vervelende begripsverwarring. Gedifferentieerde loonpolitiek en een dergelijke huurcompensatie zijn onverenigbare begrippen. Het is beter bij een huurverhoging-met-compensatie-uit-de-ruimte te spreken van een prijsverhoging, welke zonder meer tot gevolg heeft een wijziging te brengen in de verdeling van het reële nationaal inkomen.

§

De voornoemde herverdeling is bij de werknemersorganisaties op groot verzet gestuit. De beslissing van de Staatssecretaris is dan ook wel in tegenspraak tot hetgeen hierover door de meerderheid van de S.-E.R. begin 1956 is vastgesteld in het rapport „Inzake een onderzoek van de economische situatie van Nederland” (3 februari 1956). De Commissie Lonen en Prijzen van de S.-E.R. kwam hierin tot de volgende conclusie (blz. 16 en 17):

„...wanneer bij een overigens geaccepteerde verhouding van loonsom per werknemer en nationaal inkomen per hoofd blijkt, dat een deel der zelfstandigen, bijv. de exploitanten van onroerende goederen, is achtergeraakt, kan dit slechts het gevolg zijn geweest van een te groot aandeel van de overige zelfstandigen. Een inhalen van de achterstand door zulk een bijzondere groep dient dan te gaan ten koste van die overige zelfstandigen, indien men de eenmaal geaccepteerde verhouding wil handhaven”.

Mocht dit laatste de bedoeling nog zijn van de Overheid, dan is zij met haar beslissing de huurcompensatie uit de ruimte te financieren op het verkeerde spoor. Rest ons nog te vermelden, dat in de Commissie Lonen en Prijzen o.a. zitting hadden Drs. J. W. de Pous, thans Minister van Economische Zaken en de heer B. Roolvink, thans Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Amsterdam.

JAN MÜLLER.

De economische waarde der Amerikaanse koopvaardijvloot

Het Vervoerscentrum der North Western University, Evanston, Illinois, heeft onder de titel „The economic value of the United States Merchant Marine” ¹⁾ een studie van een zestal auteurs gepubliceerd. De publikatie werd gefinancierd door de Commissie der Amerikaanse lijnrederijen en bevat tal van waardevolle statistische gegevens die door de commissie werden verstrekt en van commentaar voorzien. De commissie heeft zich echter onthouden van het geven van richtlijnen en enkele conclusies der auteurs worden door haar niet onderschreven.

Het is zijn in het bijzonder de door de Amerikaanse Regering gesubsidieerde overzeese lijndiensten welke door

Amerikaanse rederijen worden onderhouden waaraan door de zes auteurs aandacht wordt geschonken. Zij gaan er van uit dat de economische waarde van een koopvaardijvloot wordt bepaald door het antwoord op de vraag of de met de vloot behaalde resultaten al dan niet gunstiger zijn dan die welke zouden zijn verkregen indien staal, brandstof, arbeidskrachten, kortom alles wat nodig is om een vloot te bouwen en te exploiteren aan andere doeleinden dienstbaar ware gemaakt.

Dat dit niet voor de Amerikaanse koopvaardijvloot geldt, zou afgeleid kunnen worden uit het feit dat men het zonder aanzienlijke subsidies niet kan stellen. De zgn. „operating differential subsidy”, d.w.z. de subsidie die verleend wordt teneinde het nadeel der zoveel hogere exploitatiekosten onder Amerikaanse vlag op te heffen, vertegenwoordigt een bedrag van ongeveer \$ 120 mln. per jaar. De zgn. „construction subsidies”, d.w.z. subsidies

¹⁾ Ferguson, Lerner, McGee, Oi, Rapping en Sobotka: „The Economic Value of the United States Merchant Marine”, The Transport Centre, North Western University, Evanston, Illinois.

die tot doel hebben het verschil tussen de Amerikaanse en buitenlandse scheepsbouwrijzen teniet te doen, bedragen gedurende het huidig decennium \$ 1,5 tot \$ 2 mrd.

De auteurs zijn van oordeel dat met name de „operating subsidy” oneconomisch is. Deze is de oorzaak dat Amerikaanse reders vooral streven naar bezuiniging op die onderdelen der exploitatierekening, zoals bijv. de brandstofpost, waaraan ook hun buitenlandse concurrenten in het bijzonder aandacht schenken, waarbij zij voorbij zien aan bepaalde knelpunten als gages enz. Dit leidt er mede toe dat de Amerikaanse reders aan schepen met geringer dienstnelheid voorkeur geven, ofschoon de „Maritime Administration” uit defensie-overwegingen juist snelvarende schepen verlangt. Daar rond tachtig procent der subsidie gebruikt wordt om het nadelig verschil tussen de Amerikaanse en buitenlandse gages op te heffen wordt een marginale opwaartse druk op de gages uitgeoefend hetgeen allerminst tot een zo economisch mogelijke exploitatie bijdraagt. De Regering betaalt immers toch het leeuwendeel der exploitatiekosten.

Wat voor nut heeft de „operating subsidy” dus? Het netto profijt is voor de reders gering, de door de rederijen uitgekeerde dividenden zijn vergeleken met die der industriële bedrijven bepaald niet hoog en indien zij meer dan tien procent bedragen van het „operating capital” zijn de zgn. „recapture” bepalingen der wetgeving op de subsidies van toepassing.



De vraag rijst dan ook of en zo ja welke voordelen de Verenigde Staten genieten uit hoofde der in de vorm van subsidies uitgekeerde bedragen. Gewezen kan dan worden op eventuele steun aan de handel met het buitenland, op de mogelijkheid om de oceaانvrachten te stabiliseren en wellicht zelfs te verlagen. De auteurs zijn van mening dat een rederij die drie of vier schepen op één route exploiteert zeer wel kan concurreren; dat aanzienlijke besparingen worden verkregen bij exploitatie van meer dan tien of veertien schepen is hun niet gebleken.

Evenmin geloven zij dat schepen onder Amerikaanse vlag inderdaad steun aan de handel met het buitenland verlenen. Stabiele vrachten hebben huns inziens stellig een zekere waarde voor verschepers maar men dient hieraan toch geen al te grote betekenis toe te kennen. In feite, zo luidt althans hun conclusie, is het voornaamste voordeel der bestaande subsidies lagere vrachten, m.a.w. tenzij de potentiële capaciteit ener gesubsidieerde Amerikaanse koopvaardijvloot integraal wordt benut teneinde een benedenwaartse druk op de vrachten uit te oefenen totdat een optimaal gebruik is bereikt, gaat het belangrijkste voordeel der subsidie voor 's lands economie verloren.

Het spreekt vanzelf dat deze conclusie tot een nadere beschouwing der vrachtenconferenties leidt. De auteurs menen dat indien de conferenties een aanzienlijk aandeel hebben in het vervoer op een bepaald traject, de vrachten naar een niveau tenderen dat boven het economisch wenselijke uitgaat. Dit is in mindere mate het geval indien outsiders grote hoeveelheden lading vervoeren. Huns inziens is het systeem van „pooling”, „dual rates” enz. teneinde zowel het aandeel in het totale vervoer als de baten gunstig te beïnvloeden, bepaald niet economisch. Hogere winsten zijn ook een motief voor de Amerikaanse lijnrederijen om tot de conferenties toe te treden en er is geen enkele aanwijzing dat de Amerikaanse deelname aan

het conferentiesysteem tot lagere vrachttarieven heeft geleid.

Men zou derhalve hebben verwacht dat de Amerikaanse Regering toetreding der gesubsidieerde rederijen tot de conferenties allerminst zou hebben aangemoedigd en veel eerder zou hebben gestreefd naar beperking van de activiteit der conferenties. De auteurs concluderen echter dat de „Maritime Administration” tot dusver toetreding tot de conferenties in feite heeft aangemoedigd, het „dual rate” systeem oogluikend heeft toegelaten en evenmin uitdrukkelijk heeft gestaan op toelating tot de conferenties van reders die geen lijnbedrijf uitoefenen.



De auteurs blijven overigens het antwoord schuldig op de vraag of subsidies al dan niet gerechtvaardigd zijn, waarbij zij zich erop beroepen dat de strategische aspecten zich aan hun oordeel onttrekken. Wel menen zij dat de grondslag waarop de „operating subsidy” is gebaseerd, onjuist is. Uitgangspunt zou bijv. kunnen zijn de potentiële vervoerscapaciteit die op essentiële trajecten ter beschikking wordt gesteld. Dit zou een economische exploitatie ten goede komen. Zij vragen zich eveneens af of het uit defensie-oogpunt inderdaad noodzakelijk is over een groot surplus aan scheepsbouwcapaciteit te kunnen beschikken en voorts of gesubsidieerde rederijen uitsluitend in de Verenigde Staten gebouwde schepen dienen te exploiteren.

Ook rijst de vraag of het uit defensie-oogpunt strikt noodzakelijk is dat zelfs ongeschoolde leden der bemanning de Amerikaanse nationaliteit moeten hebben. Immers betekent dit tewerkstelling van dure arbeidskrachten. Het vlootvervangingsprogramma legt zware financiële lasten op de betrokken rederijen. Langzamer uitvoering hiervan zou een langere levensduur der bestaande vloot betekenen en derhalve een bijkomstig voordeel zijn.

Erkend moet worden dat indien de Amerikaanse rederijen zonder steun der Regering aan de buitenlandse concurrentie het hoofd moeten bieden de Amerikaanse koopvaardijvloot in omvang zou verminderen maar op zichzelf achten de auteurs dit geen onoverkomelijk bezwaar. Zij menen dat subsidiëring teneinde de rederijen in staat te stellen te concurreren met rederijen die geen regeringssteun genieten alleen gerechtvaardigd is indien men een nog groter kwaad wil voorkomen, namelijk handhaving van kunstmatig door kartels vastgestelde hoge vrachttarieven, een euvel waaraan de „conference lijnen” zich zouden schuldig maken.

Deze conclusie is lijnrecht in strijd met een recente uitspraak van de internationale handel naar aanleiding van de veelbesproken „Bonner Bill” waarin terecht wordt gesteld dat de conferenties een stabiliserende invloed op het vrachtenpeil uitoefenen hetgeen voor de handel van essentieel belang is. Tevens werd erop gewezen dat de „conference tarieven” met de belangen van de overzeese handel rekening houden. Ofschoon het begrijpelijk is dat de Commissie der Amerikaanse lijnrederijen niet alle conclusies der auteurs onderschrijft, is het nochtans nuttig dat op het beleid der „Maritime Administration”, met name wat de scheepvaart- en scheepsbouwsubsidies betreft, ook van Amerikaanse zijde kritiek is uitgeoefend. De studie zou nog aan betekenis hebben gewonnen indien tevens uitvoerig aandacht zou zijn geschonken aan de politiek van vlagbevoorrechtiging die mede een integrerend deel van het beleid uitmaakt.

Rotterdam.

C. VERMEY.

Macro-economische ramingen voor 1961 en 1962

De Miljoenennota voor 1962 is de eerste miljoenennota, waarvan de publikatie vergezeld gaat met de verschijning van macro-economische ramingen door het Centraal Planbureau. In het stuk wordt aangevangen met de bespreking van de recente ontwikkeling, waarbij getracht wordt ramingen voor het jaar 1961 als geheel vast te stellen. Hierna komen de schattingen voor 1962 ter sprake, nadat een opsomming is gegeven van de veronderstellingen welke daaraan ten grondslag liggen. Er wordt op gewezen dat het aan ramingen inherente onzekerheidselement in deze publikatie ten gevolge van het vroegere tijdstip hiervan groter is dan van een Centraal Economisch Plan. In het onderstaande geven wij een korte samenvatting van het stuk.

Recente ontwikkeling en ramingen voor 1961 als geheel. *Productie en werkgelegenheid.*

Het groeitempo van de productie, dat tussen medio 1959 en medio 1960 bijzonder groot was, is sedertdien aanzienlijk afgenomen. Oorzaken van deze teruggang zijn: uitputting van capaciteitsreserves en de sedert begin 1961 snel ingevoerde arbeidstijdverkorting. Illustratief voor de eerstgenoemde omstandigheid is de daling van de, voor seizoen gecorrigeerde, arbeidsreserve van bijna 55.000 personen (eerste helft 1960) tot een historisch minimum van 35.000 (eerste helft 1961). De arbeidstijdverkorting bedroeg eind mei 1961 voor de onder c.a.o.'s vallende werknemers ca. 4 pCt.

De zeer beperkte arbeidsvoorziening ging steeds meer de expansiemogelijkheden begrenzen, waardoor het niet volledig benut zijn van de kapitaalgoederenvoorraad in sommige bedrijfstakken een ondergeschikte rol speelt. De moeilijke arbeidsvoorziening doet zich vooral gelden bij de *industrie*. Het stijgingstempo is in deze sector (excl. bouwnijverheid) — na correctie voor seizoensinvloeden en afgezien van incidentele schommelingen — thans gedaald tot nauwelijks 1 pCt. per kwartaal. Voor 1961 zal het accres op jaarbasis naar schatting maximaal 4 pCt. bedragen.

De geraamde produktiestijging in 1961 in andere sectoren belooft: *bouwnijverheid* 3 à 4 pCt. (schaarste arbeidskrachten en tekort aan bouwmaterialen); *dienstensector*: 5,5 pCt. (minder gevoelig voor schaarste aan arbeidskrachten, aanzienlijke expansie van de vraag); in de *landbouw* wordt t.o.v. 1960 een kleiner volume van de toegevoegde waarde verwacht. Onder deze omstandigheden zal het productie-accres in de *bedrijvensector* 3,5 à 4 pCt. kunnen bedragen, hetgeen overeenkomt met een stijging van het *bruto-nationaal produkt* met ca. 3,5 pCt.

Daartegenover belooft het accres van de beroepsbevolking werkzaam in bedrijven ca. 2 pCt. Dit betekent dat het accres van de arbeidsproductiviteit per manjaar in 1961 1,5 à 2 pCt. zou bedragen. Met een veronderstelde arbeidsverkorting van 3,5 pCt., bedraagt de produktiviteitsstijging per man-uur toch nog ca. 5 pCt.

Buitenlandse conjunctuur, binnenlandse bestedingen en prijzen.

De *Westeuropese* expansie boet, analoog aan die in Nederland, aanmerkelijk aan tempo in. Voor de buiten-

landse handel geldt, dat de vraag naar fabrikaten blijft stijgen: De economie van de *Verenigde Staten* passeerde het dieptepunt van de recessie, waarna de industriële orderportefeuilles weer een matige groei vertonen. De uitvoer van de *grondstoffenproducerende landen* ondervond weinig impulsen (o.a. door de geringe Amerikaanse invoer), doch mogelijk komt hierin gedurende de tweede helft van 1961 verandering, waardoor de daling van de goud- en deviezenreserves tot staan kan komen.

Een kwantificering van de geschetste invloeden leidt tot een stijging van de buitenlandse vraag naar Nederlandse produkten tot 6 pCt. (in volume). Verdiscontering van de revaluatie en het beperkte aanbod maken een correctie van deze 6 in 4 pCt. nodig. Het in- en uitvoerprijspeil daalt naar raming met resp. 1,5 pCt. en 1 pCt.

T.a.v. de *binnenlandse bestedingen* wordt een accres van het *consumptievolume* met 5 pCt. verwacht. Hierbij is o.a. verdisconteerd een stijging van de totale loonsom per werknemer in de bedrijvensector in 1961 met 5 pCt. en een stijgend consumptieprijspeil met 1,5 pCt. De *investeringen* in vaste activa stijgen in 1961 met een groter percentage, namelijk met 7 pCt. De investeringsneiging (geringe achteruitgang van de liquiditeitsposities, drang tot diepte-investeringen wegens de arbeidsschaarste) blijft groot. De investeringsstijging manifesteert zich vooral in de invoer van investeringsgoederen, die (excl. vliegtuigen en schepen) met ca. 25 pCt. toenemen. De *voorraden* zullen in 1961 vermoedelijk (onvolledige statistische waarneming!) boven „normaal” liggen, zodat de voorraadvorming in 1962 aanzienlijk lager kan zijn dan in 1961.

De *overheidsbestedingen* vertonen een voortgezette stijging (vooral van de militaire uitgaven en de investeringen), die voor consumptie en investeringen samen in volume 5 pCt. bedraagt. Tegenover de stijgende posten kan een belangrijke besparing worden gerealiseerd op de woningbouwpremies. De uitgaven voor investeringen en consumptie door de *lagere overheid* verlopen nagenoeg parallel aan die van het Rijk.

De verschillende impulsen doen de *totale binnenlandse bestedingen* met ruim 5 pCt. in volume stijgen. Aangezien de toeneming van het bruto nationaal produkt slechts 3,5 pCt. bedraagt, overtreft het accres van de binnenlandse bestedingen dat van de productie in constante prijzen met f. 650 mln., een tekort dat uiteraard in de betalingsbalans tot uitdrukking komt.

Het *winstinkomen* wordt gedrukt door de geringe volume-expansie van de productie en de grote arbeidskostenstijging, welke die van de binnenlandse prijzen aanzienlijk overtreft. De loonsom en het „overig inkomen” stijgen dan ook resp. met 7,8 en 2,5 pCt.

Buitenlandse handel en betalingsbalans.

In het jaar 1961 zal de exportstijging van Nederlandse produkten maximaal 4 pCt. (in volume) belopen (tekort aan produktiecapaciteit, revaluatie-effect, lagere agrarische export). De stijging van de *goedereninvoer* wordt voor 1961 op 8 pCt. geraamd. Het tekort op de handelsbalans wordt met f. 650 mln. vergroot tot ruim f. 2,4 mrd. Het *dienstensaldo* zal echter vermoedelijk met f. 150 mln.



**INTER
UNIE**

Vraagt ons interim-bericht.
Verkrijgbaar bij Uw bank,
commissionair of aan ons adres,
Postbus 617, 's-Gravenhage.

(I. M.)

toenemen tot f. 2,8 mrd., vooral ten gevolge van de verbeterde situatie in de scheepvaart. De revaluatie werkte nadelig t.a.v. scheep- en luchtvaart, doch naar verwachting voordelig t.a.v. toerisme en dienstenverlening aan buitenlandse vestigingen in ons land. In totaal zal het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans met f. 550 mln. afnemen en over 1961 f. 600 mln. belopen.

Monetaire aspecten.

De monetaire situatie in 1961 wordt o.a. gekenmerkt door een netto-kapitaalexport, daling van de formele deviezenvoorraad van 4,7 tot 3,6 maanden invoer (krediet-uitzetting van het bankwezen in het buitenland, gulden-trekkingen op het I.M.F. en revaluatieverlies), drainering van de kapitaalmarkt door de Overheid en een grote kredietcreatie door het bankwezen ten behoeve van de particuliere sector. De liquiditeitenmassa zal in totaal met f. 650 mln. toenemen, hetgeen echter een daling van de nationale liquiditeitsquote van 44,4 naar 43,3 pCt. betekent.

Perspectieven voor 1962.

Uitgangspunten der ramingen.

Er wordt aan herinnerd dat reeds in het Centraal Economisch Plan van 1961 is aangekondigd dat 1962 een jaar zou zijn met belangrijke *additionele aanspraken* op de nationale middelen. Deze spruiten vooral voort uit de c.a.o.-vernieuwingen in begin 1962 en uit het streven naar belastingverlagingen. Andere factoren zijn: de stijgende militaire uitgaven, de woningbouw en de arbeidstijdverkorting.

Er is evenwel een aantal maatregelen genomen die een *afremming* der binnenlandse bestedingen beogen: beperking fiscale investeringsfaciliteiten, herziening en beperking afbetalingskrediet, revaluatie, beperking van de vrije woningbouw, de afremming van de kredietverlening aan het bedrijfsleven en binding van liquiditeiten door de Overheid.

De bovenstaande impulsen en afremmingen monden uit in een aantal veronderstellingen. De *loonstijging* in de bedrijvensector wordt van 1961 tot 1962 op 6 pCt. begroot. Dit percentage resulteert uit de doorwerking van de gedifferentieerde loonvorming van 1961 (0,7 pCt.); de herziening van ca. 75 pCt. van de c.a.o.'s enz. in 1962, te splitsen in de gedifferentieerde loonvorming (2,3 pCt.) en compensatie huurverhoging (1,2 pCt.) en tenslotte uit de verwachte incidentele loonstijgingen (1,8 pCt.). Het cijfer van 6 pCt. is geen norm, doch een prognose!

De ramingen inzake de *rijksuitgaven* sluiten niet geheel aan bij de begroting voor 1962. Zo lijkt de begroote vervulling van personeelsvacatures uit een oogpunt van prognose minder waarschijnlijk. De belangrijkste mutaties aan de uitgavenzijde betreffen de militaire uitgaven, lonen overheidspersoneel en de investeringen, waartegenover een daling staat van vooral de subsidies. Aan de inkomstenzijde is rekening gehouden met de verlaging van loon- en inkomstenbelastingen, de vermogensbelasting en van de belastingverlaging voor de gehuwde werkende vrouw. Toenemende baten zullen voortvloeien uit verhoging van de indirecte belastingen en uit de gewijzigde investeringsfaciliteiten. Verondersteld is dat de Overheid t.a.v. de kapitaalmarkt een monetair neutrale politiek zal voeren.

Voorts wordt verondersteld dat van het buitenland een verdere zuigkracht zal uitgaan op onze *uitvoer*. Deze prognose is vooral gebaseerd op de geleidelijke conjunctuurverbetering in de Verenigde Staten en op het mede daardoor waarschijnlijk vrijblijven van West-Europa van mogelijke recessieve invloeden in de grondstoffenproducerende landen. Anderzijds blijven de produktiemogelijkheden in West-Europa beperkt en kampt Groot-Brittannië met betalingsbalansmoeilijkheden. Expansieve tendenties zullen echter over het geheel domineren, waardoor onze *uitvoer uit hoofde van vraagfactoren* nog met 8 pCt. in waarde zou kunnen stijgen t.a.v. het peil dat in 1961 bij onbeperkt aanbod bereikt had kunnen zijn. Een andere premisse is: enige stijging van het buitenlands prijspeil, incl. het vrachtenpeil. De stijging van ons invoerprijspeil wordt afgezwakt door „overloop” van de revaluatie.

Het voldoen aan de toeneming van de buitenlandse vraag wordt vooral bepaald door de *produktiecapaciteit* en de binnenlandse bestedingen. De ervaring wijst uit dat een tekort aan capaciteit vooral op de uitvoer wordt afgewenteld. Welnu, de mogelijke produktiestijging wordt voor de industrie en de landbouw op resp. 5 en 3 pCt. begroot. Voor de totale bedrijvensector betreft het een cijfer van 4 pCt. Dit cijfer is fractioneel hoger dan de stijging in 1961 (geringer nadelig effect van de arbeidstijdverkorting).

Uitkomsten voor 1962.

De stijgende buitenlandse vraag benevens de toename der binnenlandse bestedingen dat o.a. uit de veronderstellingen voortspuit, leiden tot spanningen in 1962, die nog groter zullen zijn dan in 1961. Dit blijkt uit de onderstaande kerngegevens voor de jaren 1960-1962.

Kerngegevens

	Eenheid	1960	1961	1962
Werkloosheid	1.000 pers.	49	35	35
Productie van bedrijven	1961=100	96	100	104
Productie per werknemer in bedrijven	„	98	100	102
Overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans	mrd. gld.	1,15	0,60	0,45
Consumptievolume gezinnen	1961=100	95	100	104,5
Rijk (materieel)	„	94	100	110
lagere overheid (id.)	„	95	100	107
Investeringenvolume bedrijven	„	93,5	100	108
Rijk	„	89	100	108
lagere overheid	„	92	100	108
Voorraadvorming	mrd. gld.	1,5	1,5	1,1
Uitvoervolume goederen	1961=100	96	100	104
Invoervolume goederen	„	92,5	100	105,5
Ruilvoet (goederen)	„	99,5	100	100
Consumptieprijspeil	„	98,5	100	102
Loonsom per werknemer	„	95	100	106
Werknemersaandeel in het nationale inkomen	pCt.	68,3	69,2	70,0
Nationale liquiditeitsquote a)	pCt.	44,4	43,3	42,5

a) Inclusief spaargelden bij handelsbanken.

De volumetoename van de *uitvoer* is slechts op 4 pCt. begroot. De beperkte produktiemogelijkheden in het binnenland en deels ook de geringere winstgevendheid van de uitvoer spelen hier een rol. De invoer loopt verder uit boven de uitvoer zodat het overschot op de lopende rekening van de *betalingsbalans* op f. 450 mln. geraamd wordt (gegeven een onveranderde ruilvoet). Deze achteruitgang is relatief gering door de aanname dat de ruime voorraden de toename van de *invoer* beperken tot 5,5 pCt. (1961: 8 pCt.).

De toename van het *particuliere consumptievolumen* wordt vooral bepaald door het verloop van het beschikbare inkomen, de verdeling daarvan over loon- en overig inkomen en de ontwikkeling van het prijspeil. De verwachte prijsstijging van de particuliere consumptie met 2 pCt. vloeit tot 0,5 pCt. voort uit de huurverhoging op 1 april a.s. De overige 1,5 pCt. wordt veroorzaakt door oplopende arbeidskosten in 1962 (4 pCt.) en door de stijging van het invoerprijspeil (1 pCt.). Ook hebben de verhoogde indirecte belastingen enige invloed. Er is geen

rekening gehouden met een verlate doorwerking van kostenstijgingen in 1961.

T.a.v. de *particuliere investeringen* blijft de extreme krapte op de arbeidsmarkt een stimulerende factor, welke naar verwachting remmende factoren (geringe stijging van het overige inkomen in 1961, de beperking van de investeringsfaciliteiten en de achteruitgang der liquiditeitsposities in 1961) zal overcompenseren. Op iets langere termijn kunnen de investeringen door mogelijke monetaire spanningen in 1962 worden bemoeilijkt. Het is namelijk dubieus of in de toenemende liquiditeitsbehoefte kan worden voorzien (verg. de dalende nationale liquiditeitsquote!).

Samenvattend is de verwachte ontwikkeling voor 1962 grotendeels een voortzetting van de huidige. Groot blijft de opwaartse druk op het prijspeil, groter is de kans, dat zich monetaire spanningen voordoen. Anderzijds zou de verslechtering van de betalingsbalans zich in een minder snel tempo voltrekken ten gevolge van afnemende voorraadvoering.

De Miljoenennota 1962

Aan de zojuist ingediende Miljoenennota liggen zowel structurele als conjuncturele doelstellingen ten grondslag. Uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek wil de Regering trachten zo'n invloed op de nationale bestedingen uit te oefenen, dat deze in overeenstemming zijn met de werkelijke produktiemogelijkheden. In het structurele vlak ligt het streven van de Regering, de toeneming van de rijksuitgaven relatief te doen achterblijven bij de structurele groei van het nationaal inkomen en te komen tot een verlaging van de belastingdruk. Naarmate de tijd voortschrijdt acht de Regering een verlichting van belasting, met name in de persoonlijke sfeer, een steeds dringender eis. Het conjuncturele aspect hiervan heeft de Regering evenwel zwaar laten wegen: zij heeft besloten voor te stellen de tariefsverlaging van de inkomsten- en de loonbelasting eerst op 1 juli 1962 te doen ingaan.

Naast een ontwerp van wet, waarin dit voorstel is be-lichaamd en waarin tevens de datum van 31 december 1962 is opgenomen voor het beëindigen van de tijdelijke verhoging van de vennootschapsbelasting, zijn twee wetsvoorstellen verschenen, die beogen te voorzien in de dekking van de additionele defensie-uitgaven, waarvoor ons land is geplaatst. De Regering is namelijk van oordeel, dat de verhoging van de defensie-uitgaven na het lopende begrotingsjaar moet worden gefinancierd met middelen tot een bedrag van f. 135 mln., die zowel bij de indirecte als bij de directe belastingen worden gevonden. Laatstbedoelde voorstellen behelzen de instelling van een bijzonder invoerrecht op minerale oliën, met uitzondering van de reeds aan bijzonder invoerrecht onderworpen benzine en het bepalen van het blijvende tarief voor de vennootschapsbelasting op 42-45 pCt.

Vooruitlopende op een duurzame regeling in de algemene belastingherziening, is de Regering verder voornemens voor de werkende gehuwde vrouw als voorlopige oplossing een belastingverlichting per 1 januari 1962 voor te stellen. Hiermee zal naar schatting f. 50 mln. per jaar gemoeid zijn. Het desbetreffende wetsontwerp zal binnenkort worden ingediend.

De plafonds voor defensie-uitgaven zullen voor de jaren 1962 en 1963, zowel wat betreft de begrotingen als de kasuitgaven, ieder jaar met f. 135 mln. worden verhoogd. Voor 1961 werd de limiet van de militaire kasuitgaven met f. 150 mln. verhoogd. Het basisbedrag, dat voor de begrotingen 1962 en 1963 is gebracht op f. 1.985 mln., wordt verhoogd met de extra-kosten, die het gevolg zijn van de salaris- en pensioenverhogende maatregelen na 1959. Voor 1962 worden deze extra-kosten geraamd op ongeveer f. 75 mln.

Samengevat vertoont de ontwerp-begroting 1962 het onderstaande beeld:

Omschrijving	Ontwerp-begroting 1962 (in mln. glds.)
Gewone dienst:	
Uitgaven	9.087
Middelen	10.520
Saldo	+ 1.433
Buitengewone dienst:	
Uitgaven	2.073
Middelen	365
Saldo	- 1.708
Gehele dienst:	
Uitgaven	11.160
Middelen	10.885
Saldo	- 275

Het tekort van de ontwerp-begroting 1962 bedraagt dus f. 275 mln. Naar verwachting zal het budgettaire kastekort, waarvoor monetair aanvaardbare dekking nodig zal zijn, daarvan weinig afwijken. De stortingen op de voorinschrijfrekeningen in 1962 zullen het voor dekking benodigde bedrag van ca. f. 275 mln. in niet onbelangrijke mate overschrijden. Voor de financiering van de begroting 1962 zal het Rijk dus geen beroep op de open kapitaalmarkt doen.

Zoals in de Miljoenennota 1961 is uiteengezet, maakt een verantwoorde verdeling van de aan het Rijk ter beschikking komende middelen over aanwendingsmogelijkheden waartussen men kan kiezen, het opstellen van „prioriteiten” op korte en langere termijn noodzakelijk.

Hierbij dienen uitgavenverhogingen en belastingverlaging op één lijn te worden gesteld. Het in de Miljoenennota 1961 opgenomen overzicht van concrete voorstellen voor meerdere jaren is in de huidige Miljoenennota herzien en met enkele posten uitgebreid. Gezien de stijging van de defensie-uitgaven na 1960 laat de norm voor de civiele uitgaven slechts een stijging toe van f. 200 mln. per jaar. Ten aanzien van het uitgavenbeleid wordt daarom een grote omzichtigheid vereist. De uitgaven voor Verkeer en Waterstaat zullen in 1963 ongeveer f. 80 mln. meer vergen dan in 1962. Voor de overige taken blijft daardoor een accres van f. 120 mln. mogelijk, waarvan het overgrote deel voor uitgaven op het gebied van het onderwijs nodig zal zijn.

In zijn beschouwing over de invloed die van de begroting 1962 uitgaat op de nationale economie, neemt Minister Zijlstra de vermoedelijke uitkomsten voor 1961 als vergelijkingsbasis. Uit deze uitkomsten resp. de begroting 1962 worden die posten geëlimineerd waarvan de uitwerking op onze economie van weinig of geen betekenis is. De vermoedelijke uitkomsten hebben de neiging wat de uitgaven betreft te hoog te zijn. Met het oog hierop wordt bij de vergelijking het na eliminering voor 1961 verkregen totaal met een stelpost van f. 200 mln. verlaagd. Na het aanbrengen van deze correcties kan in plaats van een uitgavendaling van ca. f. 530 mln. een accres van rond f. 540 mln. worden vastgesteld. Daarvan betreft f. 200 mln. de in de begroting 1962 opgenomen stelpost voor verhoging van de ambtenarsalarissen. Exclusief deze salarisverhoging belooft het uitgavenaccres f. 340 mln., d.i. ruim $3\frac{1}{2}$ pCt. van het gecorrigeerde uitgaventotaal van 1961.

Naast de ontwikkeling van de uitgaven is ook die van de middelen van belang. De bruto-belastingopbrengst stijgt per saldo met f. 65 mln. Hiervan reesteert na aftrek van de aandelen van Gemeentefonds en Provinciefonds voor het Rijk ongeveer f. 50 mln. De van de rijksfinanciën in 1962 uitgaande impuls daalt daardoor — indien wordt afgezien van de verhoging van de ambtenarsalarissen — tot f. 290 mln. of 3 pCt. van het gecorrigeerde uitgavenpeil van 1961. Deze uitkomst moet — zegt de Minister — worden gezien in het licht van de toeneming van het nationaal inkomen, die van 1961 op 1962 wordt geschat op $6\frac{1}{2}$ pCt. nominaal en op 4 pCt. reëel.

De Minister wijst waarschuwend naar de ontwikkeling t.o.v. de begroting voor 1961 (een verwachte impuls van f. 763 mln., d.w.z. een uitgavenstijging van 9 pCt. t.o.v. 1960, tegenover de een jaar geleden berekende impuls van f. 136 mln.). Hieruit blijkt dat een aanvankelijk gunstig beeld in het tegendeel kan omslaan. Hoezeer ook een deel van de achteruitgang is toe te schrijven aan bijzondere oorzaken en niet aan beleidswijzigingen, moet toch de uiterste terughoudendheid met suppletoire begrotingen worden betracht. Het is namelijk bijzonder moeilijk op korte termijn elders binnen de begroting compensatie te vinden.

Voor een juiste beoordeling van het uitgavenpeil werd ook in de Miljoenennota 1962 weer een onderscheid gemaakt tussen directe bestedingen en overdrachtsuitgaven. Wat de directe bestedingen betreft, deze nemen over de periode 1958 tot en met 1962 toe met 34 pCt.; het nationaal inkomen groeit gedurende deze periode met 33 pCt. Zowel de uitgaven voor defensie als voor waterstaatswerken vertonen in relatie tot het nationaal inkomen een sterke toeneming. De overdrachtsuitgaven, die in 1958 13,4 pCt. van het nationaal inkomen uitmaakten, zijn daarentegen

in 1962 gedaald tot 12,9 pCt. Het resultaat van het beleid met betrekking tot de subsidies via het Landbouw-Egalisatiefonds en de woningbouwsubsidies komt tot uitdrukking in een vermindering van de hierop betrekking hebbende uitgaven. Overeenkomstig het beleid ten aanzien van prijs-subsidies is voor 1962 een lager bedrag geraamd dan de vermoedelijke uitkomsten van 1961. De maatregel van de Regering om met ingang van 1 augustus 1961 het premie-gedeelte voor de particuliere woningbouw te verlagen, is van invloed op het voor 1962 geraamde subsidiebedrag. In de periode 1958 tot en met 1962 stijgen de uitgaven ten behoeve van het onderwijs met 114 pCt.; de uitkeringen aan provincies ten behoeve van aanleg en onderhoud van wegen, die in 1958 f. 53 mln. bedroegen, worden voor 1962 geraamd op f. 81 mln.



In zijn slotbeschouwing schenkt Minister Zijlstra o.a. aandacht aan de betekenis van de stijging van de belastingmiddelen, voor zover deze stijging niet samenhangt met zgn. autonome mutaties. Door de krachtige toeneming van de nominale inkomens en de bestedingen en door de progressie is deze stijging van jaar op jaar aanzienlijk. In de berekening van de impulswerking van de begroting is zij niet opgenomen. Voor zover zij uitsluitend met de groei van inkomens en bestedingen samenhangt, ligt dit voor de hand, omdat dit middelenaccres veeleer resultaat is van de economische ontwikkeling dan dat het deze primair beïnvloedt. Naar de mening van de Minister verdient het echter bij het beoordelen van de betekenis van de begroting voor de conjunctuur toch stellig wel aanbeveling de progressiefactor — een soort ingebouwde tariefsverhoging — niet uit het oog te verliezen. Zijn remmende werking moet namelijk niet worden onderschat en verdient een plaats naast de invloed van uitgavenstijging en autonome belastingmutaties.

Het accres der belastingmiddelen oefent voorts uit conjunctureel oogpunt gezien een positieve functie uit via zijn invloed op het begrotingssaldo. Van 1961 op 1962 belooft dit accres netto voor het Rijk f. 800 mln. en het levert daarmee een belangrijke bijdrage tot de vermindering van het tekort van f. 1.550 mln. over het lopende jaar tot f. 275 mln. bij de thans ingediende begroting. In het licht van het totale uitgavenpeil — de begroting voor 1962 is de eerste waarvan het uitgaventotaal de f. 10 mrd. overschrijft — is dit een bescheiden tekort. Dit past naar het oordeel van Minister Zijlstra in de conjunctuurfase, zoals deze voor 1962 wordt voorzien, met name wanneer men het betreft op de betekenis van de financiering van de begroting voor het conjunctuurverloop.

Voor een monetair gezonde financiering van het begrotingstekort staan in principe de in het jaar accumulerende saldi op de voorinschrijfrekeningen alsmede middelen van de open kapitaalmarkt ter beschikking. In een recessie zal het begrotingstekort groot zijn; er is dan echter in het algemeen geen enkel bezwaar tegen, wanneer het Rijk boven de bedragen van de voorinschrijfrekeningen een aanzienlijk bedrag leent op de onder die omstandigheden veelal ruime open kapitaalmarkt. Indien vervolgens de conjunctuur aantrekt, stijgen de eigen inkomsten van het Rijk snel. Het is dan uit een oogpunt van impulswerking noodzakelijk, dat het uitgavenaccres daarbij ten achter blijft.

Het begrotingstekort loopt terug en evenzo het te dekken

bedrag. Aldus past het Rijk zich aan bij de zich wijzigende verhoudingen op de kapitaalmarkt, waar de financieringsbehoeften van lagere overheid en bedrijfsleven toenemen. Hiernaast staat, als tweede element van conjunctureel kapitaalmarktbeleid, de binding van liquiditeiten door grotere bedragen op te nemen dan voor dekking van het uitgavensaldo nodig is. Dit door centrale en lagere overheid gevoerde beleid heeft in de laatste jaren, tezamen met de groei van het nominaal nationaal inkomen, bewerkstelligd dat de liquiditeitsquote — d.i. de verhouding van liquiditeitenmassa tot nationaal inkomen — die in 1958 krachtig was opgelopen, weer geleidelijk is gedaald, dit ondanks grote overschotten in het betalingsverkeer met het buitenland.

Beziet men nu in het licht van het voorgaande de begroting 1962, dan blijkt dat het tekort zo beperkt is, dat slechts een deel van de saldi die op de voorinschrijfrekeningen zullen worden gestort voor dekking ervan nodig is. Hiermede is een situatie geschapen, waarin het Rijk de nodige speelruimte — naar twee kanten — zal hebben voor het voeren van dat kapitaalmarktbeleid, dat door omstandigheden zal worden vereist. De ervaring van enkele jaren geleden heeft — zo zegt de Minister — geleerd, dat in een fase van toegespitste conjunctuur de mogelijkheid van een zeer krappe kapitaalmarkt reëel aanwezig is. Het is dan goed, wanneer het Rijk geen beroep op de open kapitaalmarkt behoeft te doen — en maar ten dele op de gelden van de voorinschrijfrekeningen —; dit komt aldus ten goede aan de lagere publiekrechtelijke lichamen en het bedrijfsleven. Weliswaar vertoont de kapitaalmarkt thans, ondanks de spanningen die er onmiskenbaar in onze economie zijn, nog geen tekenen van verkrapping, doch nu extern het evenwicht meer wordt benaderd en de liquiditeitenbron uit dien hoofde niet meer ruim vloeit en anderzijds het nominaal nationaal inkomen blijft stijgen, is een wijziging van de situatie allerminst uitgesloten. Mocht daarentegen voortzetting van het tot dusverre gevoerde beleid van binding van liquiditeiten wenselijk zijn, dan is dit, gegeven het begrotingsbeleid voor 1962, zonder grote verzwarende van de schuldenlast mogelijk.

Aan het slot van zijn betoog wijst Minister Zijlstra er nog eens op dat de laatste jaren ten aanzien van drie belangrijke doeleinden van beleid — hoge werkgelegenheid en produktie, prijsstabiliteit en een gunstige ontwikkeling van de betalingsbalans — verheugende resultaten zijn bereikt. Ook voor 1962 moeten alle krachten erop worden gericht deze doeleinden te verwezenlijken. Het voeren van het financieel-economisch beleid dat daarvoor nodig is, zal naar het zich laat aanzien het komende jaar een moeilijke taak zijn. De overheidsfinanciën zijn daarbij een belangrijk, zo niet het belangrijkste instrument. Doch ook alle andere dienste staande middelen zullen zo nodig moeten worden gebruikt, opdat te grote spanningen in onze binnenlandse economie worden vermeden met behoud van het externe evenwicht en aldus de voorwaarden worden geschapen om verder te werken aan de verwezenlijking van de vele doelstellingen van niet-conjuncturele aard, waarvoor ons volk zich ziet geplaatst.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Na zich maandenlang in een soms zeer ruime jas te hebben bewogen, is in de laatste twee weken de geldmarkt

in een nieuwe situatie terecht gekomen. Reeds twee weken geleden waren er al enige tekenen, die in deze richting wezen en de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 11 september bracht de bevestiging. Het tegoed van de Staat bleek aanmerkelijk te zijn aangezwollen, in de eerste plaats omdat in dezelfde week er merkwaardigerwijze een grote belangstelling voor schatkistbiljetten heeft bestaan, wellicht meer buiten het bankwezen dan daarbinnen, doch voor de banken met hetzelfde effect, terwijl bovendien de jaarlijkse belastingstroom naar de Schatkist is begonnen. Eerst jl. vrijdag kwam er een reactie op de daggeldleningenmarkt, nl. een stijging van de rente van $\frac{3}{4}$ pCt. naar 1 pCt. Aangezien in de rest van september geen schatkistpapier meer vervalt en de belastingbetaling verder voortgang zal hebben, is een verder terugtrekken van buitenlandse geldmarkttuitzettingen door de banken ter versterking van de binnenlandse liquiditeit niet mogelijk.

Dit laatste zou dan de voortzetting vormen van een ontwikkeling, die al enige maanden aan de gang is. Volgens de laatst gepubliceerde cijfers verminderden in juli de korte termijnvorderingen der banken met deviezenkarakter met f. 162 mln. (juni f. 88 mln., mei f. 109 mln.). Voor het eerst sinds lange tijd daalden ook de overige vorderingen, voornamelijk de buitenlandse kredieten, nl. met f. 8 mln. Buitenlandse banken bleven gelden aan ons land toevertrouwen. Het blijft enigszins raadselachtig welke Nederlandse instellingen deze middelen hebben opgenomen, hetgeen toch is gebeurd in een tijd, dat de markt zeer ruim was.

Kapitaalmarkt.

Er is de laatste jaren een groeiende belangstelling voor wat men noemt de objectfinanciering, een term overigens, die zoals vele in de praktijk geborene uitdrukkingen, nog slechts een vage inhoud heeft. Men zou kunnen zeggen, dat het de financiering betreft niet van de algemene behoeften van een onderneming maar een financiering rechtstreeks verbonden met een bepaald object. Wellicht zou men hieraan moeten toevoegen, dat de zekerheid waarop het krediet rust, niet in de eerste plaats bij de debiteur, doch bij het desbetreffende object ligt. Huurkoopfinanciering kan als een voorbeeld worden genoemd, doch men kan ook de financiering van auto's in een showroom, koeien en ander vee wel onder de omschrijving brengen. De stijgende bedragen, die een investering in de distributiesector tegenwoordig meebrengen, hebben hier al lang problemen doen ontstaan. De Middenstandsbank heeft hierin aanleiding gevonden over te gaan tot oprichting van de Nederlandse Middenstands Financierings Maatschappij voor Bedrijfsobjecten, die zich vooral op lange financiering zal gaan toelagen.

Tegenover de toeneming van de totale beleggingen der levensverzekeringsmaatschappijen in de eerste drie maanden van dit jaar met f. 244 mln., steekt de stijging, die zich in het tweede kwartaal heeft voltrokken, nl. f. 158 mln., minder gunstig af. Wanneer men echter ziet, dat in vorige jaren het tweede kwartaal steeds bij het eerste achterblijft (1959: 1e kwartaal f. 205 mln., 2e kwartaal f. 128 mln., 1e kwartaal 1960 f. 240 mln., 2e kwartaal f. 133 mln.) dan is hier klaarblijkelijk sprake van een seizoenbeweging. Ten opzichte van overeenkomstige perioden in vorige jaren steekt het cijfer over het tweede kwartaal 1961 zelfs gunstig af. De toeneming spreidt zich vrij regelmatig over de verschillende mogelijkheden uit. Absoluut gezien stijgen de onderhandse leningen echter het meest.

Enige emissie-aankondigingen hebben op de publieke markt wat leven in de brouwerij gebracht. De Leidse Wolspinnerij en Rijnstaal hebben een prospectus verspreid. Berghuizer Papier en Twentsche Kabelfabriek hebben aankondigingen gedaan.

Indicijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	H. & L. 1961	8 sept. 1961	15 sept. 1961
Algemeen	395	484 — 383	392	397
Intern. concerns	564	677 — 528	537	545
Industrie	329	437 — 331	358	360
Scheepvaart	176	223 — 174	190	193
Banken	220	251 — 218	223	228
Handel enz.	149	185 — 150	160	164

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 111,90	f. 111,30
Philips G.B.	1.183 ³ / ₄	990	1.005
Unilever	785	734	760
Hoogovens, n.r.c.	789	889	892
A.K.U.	486 ¹ / ₂	381 ³ / ₄	393
Kon. Ned. Zoutind., Ketjen ..	1.035	1.175	1.172
Zwanenberg-Organon	870	972	950
Rotterd. Droogdok	467	527 ¹ / ₂	538
Robeco	f. 237	f. 243,50	f. 245
Amsterd. Bank	392	355	359

New York.

Dow Jones Industrials	616	7,21	7,16
-----------------------------	-----	------	------

Restestand.

Langl. staatsobl. a)	4,20	4,06	4,09
Aand.: internationalen a)	2,80	3,14	
lokale a)	3,38	3,56	
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	⁷ / ₈	⁷ / ₈

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.



Bij de afdeling Onderzoek van de Rijksdienst voor het Nationale Plan worden gevraagd:

WETENSCHAPPELIJKE MEDEWERKERS

Geplaatst kunnen worden:

- een academicus met als hoofdstudierichting sociale geografie, sociografie of economische geografie.
- een landbouwkundig ingenieur met als hoofdstudierichting of keuzevak agrarische sociologie.

Enige ervaring in het planologisch onderzoek strekt tot aanbeveling.

Salaris afhankelijk van leeftijd en ervaring volgens het rangenstelsel adj.-planoloog/planoloog/planoloog 1e kl. (f 545,— f 1117,— p.m. excl. huurcomp. en vakantie-uitkering).

Eigenh. gesch. soll. onder no. 6952/7188 (in linkerbovenhoek brief en env.) aan het bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.



GEMEENTE ROTTERDAM

Burgemeester en wethouders roepen sollicitanten op voor de betrekking van

HOOFD VAN DE AFD. CONTROLE (ACCOUNTANTSDIENST)

Gegadigden dienen accountant (lid V.A.G.A. of N.I.v.A.) te zijn, te beschikken over een grote ervaring op het gebied van de accountancy en in staat te zijn leiding te geven aan een betrekkelijk groot personeel.

Salarisgrenzen: f 14.757,- - f 19.857,- (exclusief de huurcompensatie ad 2 $\frac{1}{2}$ % van de jaarwedde en de vakantietoeslag ad 4%).

Aanstelling boven het minimum-salaris is mogelijk.

Aan elders wonende gehuwden worden in het algemeen de reis- of pensionkosten en verhuiskosten vergoed.

Sollicitaties met uitvoerige vermelding van levensloop en referenties binnen 14 dagen te richten tot burgemeester en wethouders en te adresseren aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331 stadhuis, onder no. 567.

GEMEENTE HAARLEMMERMEER

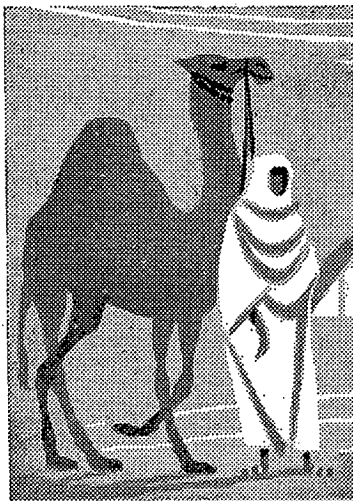
Bij het sociografisch bureau der gemeente wordt gevraagd

een middelbaar statisticus

Vereist: middelbare schoolopleiding en het bezit van een diploma op statistisch gebied.

Salaris nader overeen te komen.

Sollicitaties binnen 10 dagen na de verschijning van dit blad aan de burgemeester te Hoofddorp.




**Midden
Oosten**

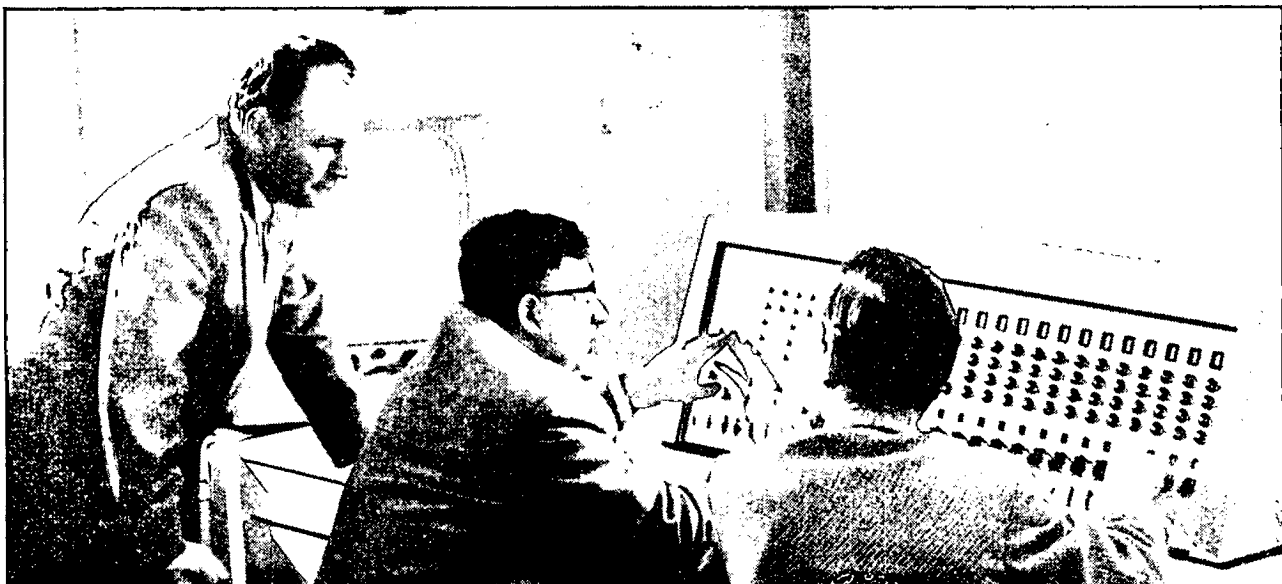
Supersnel per nieuwste Boeing Jet Intercontinental. Beirut, Bagdad, Teheran u waant zich nog thuis terwijl u uit de LUFTHANSA Boeing Jet **720B** 'n andere wereld binnen stapt... het Midden Oosten. Dat is een Lufthansa Superlijndienst! Van de eerste tot de laatste minuut onder de hoede van de bekwaamste piloten. Aan boord, toevertrouwd aan de vorstelijke zorgen van de 'Senator' service (exclusief voor Lufthansa), rust u terwijl u vliegt. Efficiënte verbindingen op maandag, donderdag en zaterdag. Inlichtingen en boekingen bij uw reis en/of passagebureau, uw beste schakel met de Lufthansa.

LUFTHANSA

Keizersgracht 727, Amsterdam Tel. 020 - 249180 - 249189

Informatieverwerkende systemen brengen de moeilijkste administratieve en organisatorische opgaven en de meeste gecompliceerde mathematische problemen in onvoorstelbaar korte tijd tot oplossing. Ze leveren resultaten, welke tot op heden voor de mens onbereikbaar waren. De ontwikkeling van informatieverwerkende systemen is van overweldigend belang voor wetenschap en techniek, voor administratie en organisatie, zowel voor de overheid als voor het bedrijfsleven. Bij Siemens werd de eerste fase van deze ontwikkeling met succes afgesloten met het

SIEMENS INFORMATIEVERWERKEND SYSTEEM 2002



INFORMATIE VERZAMELEN, TRANSPORTEREN, VERWERKEN EN TERUGMELDEN

SIEMENS INFORMATIEVERWERKEND SYSTEEM 2002

Zeer flexibel door: variabel kernengeheugen van uitzonderlijk grote maximale capaciteit; aanvulling van het kernengeheugen door snelle trommel; magnetische banden en grote magnetische trommels voor het bewaren van zeer grote hoeveelheden informatie; comfortabele buffer-organisatie; telegrafiekkanalen, beeldscherm, tabelleermachines en sneldrukmachines.

2002

SIEMENS SNELDRUKMACHINE

132 tekens per regel; behalve cijfers en alfabet nog 17 bijzondere symbolen; het afdrucken van een regel met slechts numerieke tekens duurt 40 milliseconden, het afdrucken van een regel met alpha-numerieke tekens duurt 80 milliseconden, dus afdrucapaciteit 45.000 tot 90.000 regels per uur; twee gescheiden formulierbanen mogelijk; papiertransport door programma en eindloze ponsband; directe inktgeving zonder inktlint of inktdoek; voortreffelijk drukbeeld; controle door pariteitstoets tijdens het afdrucken; getransistoriseerd, dus bedrijfszeker en laag energieverbruik.

Vraag vrijblijvend
uitvoerige
Nederlandse beschrijving

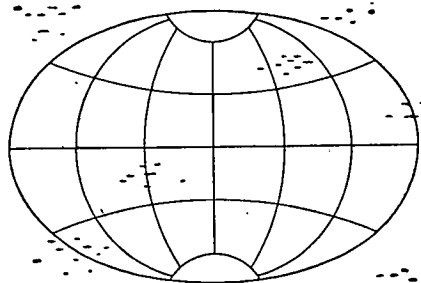
NEDERLANDSCHE SIEMENS MAATSCHAPPIJ N.V.

HUYGENSPARK 38-39 · 's-GRAVENHAGE · TELEFOON 183850

ALLEENVERTEGENWOORDIGING VAN:

SIEMENS & HALSKE AKTIENGESELLSCHAFT

BERLIN · MÜNCHEN



Over de gehele wereld

reiken onze verbindingen in het internationale handels- en betalingsverkeer. Daardoor kunnen wij U een uitgebreide *handelsvoorlichting* verschaffen voor de ontwikkeling van Uw exportplannen en de uitvoering van Uw buitenlandse transacties.



DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

GEMEENTE HENGELO (O.)

Bij het Sociografisch Bureau ter Secretarie kan worden geplaatst een

assistent-onderzoeker

Vereist wordt ervaring in stedenbouwkundig en/of sociaal economisch onderzoek, alsmede kennis van sociaal-economische statistiek.

Vooropleiding ten minste ulo-b diploma, diploma algemene statistiek of overeenkomstig diploma.

Aanstelling zal, afhankelijk van opleiding en ervaring, geschieden in de rang van adjunct-commies, adjunct-commies 1e klasse, commies of commies 1e klasse.

Salaris, excl. verh. per 1-7-'61,

adjunct-commies f 411,83 — f 530,10

adjunct-commies 1e kl. f 482,58 — f 594,52

commies f 547,— — f 658,94

commies 1e kl. f 619,86 — f 763,39

Vakantietoelage 4%.

Voor gehuwden is de verplaatsingskostenregeling van toepassing. De gemeente Hengelo (O.) is aangesloten bij het I.Z.A.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen, gericht aan het College van Burgemeester en Wethouders, te zenden aan de afdeling Onderwijs en Personeelszaken, Gemeentehuis Hengelo (O.), binnen 14 dagen na verschijning van dit blad.

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten
met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

Een van onze relaties, een groot industrieel concern in de

VOEDINGSMIDDELENSEKTOR

zoekt voor haar dochteronderneming in Italië een

directeur

In een zeer zelfstandige functie zal de directeur van deze dochteronderneming enerzijds tot taak krijgen de reeds bestaande omzet te consolideren, en anderzijds hieraan een aanmerkelijke uitbreiding te geven.

Vestiging van een fabriek in Italië in een latere fase is niet uitgesloten.

De gegadigde moet beschikken over commerciële ervaring en prima referentiën. Leeftijd 45-50 jaar. Moet bereid zijn zich in Milaan of omgeving te vestigen.

Eigenhandig geschreven brieven
met uitvoerige gegevens worden
onder nummer 182 ingewacht bij

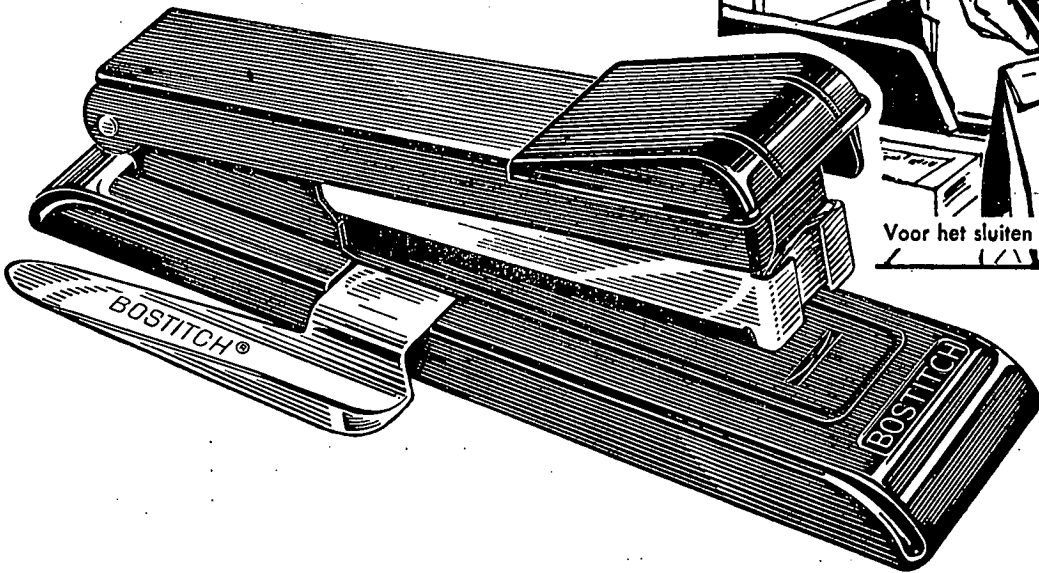
Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.



Voor het hechten van papieren.



Voor het sluiten van zakjes.



HET hechtapparaat voor het moderne kantoor!

De BOSTITCH B8 kantoorhechtmachine, met handige nietjes-wipper

Hechten met de BOSTITCH B8, met handige nietjes-wipper, gaat sneller en is steviger dan het gebruik van de ouderwetse paperclips, die bovendien een stapel paperrassen in de linkerbovenhoek meer dan twee maal zo dik maken. En — wat bij elkaar hoort, blijft ook bij elkaar!

Het verwijderen van nietjes is heel eenvoudig, want dit sierlijke hechtapparaat is voorzien van een nietjes-wipper. Hiermede kunt U aan elkaar gehechte papieren ook weer heel gemakkelijk los maken en hergroeperen.

Bruikbaar op zo vele manieren, als hecht tang of — als U het voetstuk van de B8 geheel openklapt — als tackler om b.v. papieren op een bord of aan de wand te bevestigen.

Vraagt Uw kantoorboekhandelaar om zo'n handige BOSTITCH B8. Mocht hij ze niet in voorraad hebben vraag ons dan even om adressen van leveranciers in Uw woonplaats.



Voor het verwijderen van nietjes.



Voor tacken.

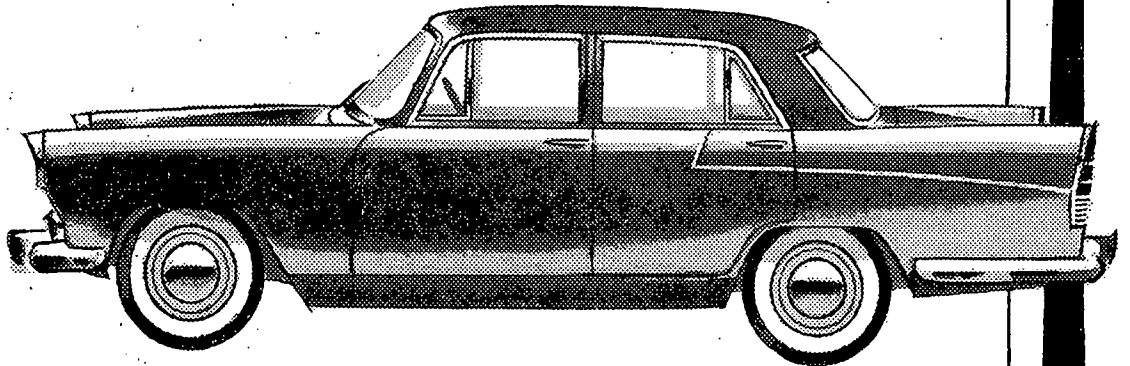
BOSTITCH
hechtmachines en hechtinietjes
hechten beter — hechten sneller

Alleen-importeur:
DEKKER-VERPAKKING N.V.
W.Fenengastraat 21, Amsterdam
Tel. 59765 (4 lijnen)

* godeponeerd handelsmerk

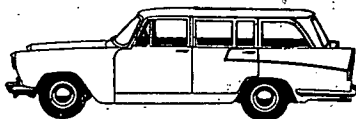
AUSTIN^{A 55}

AUTORIJDEN WORDT EURO-RIJDEN MET AUSTIN A 55



Naar Stockholm, Stuttgart of Sevilla... ja dwars door Europa voert u de Austin A 55. Subliem is de combinatie van Italiaanse charme en Engelse degelijkheid. Ruim, luxueus en sterk, dat is de A 55. Overal bewonderend nagestaard om zijn markante Farina-lijn en... om zijn verbluffende prestaties: optrekken tot 100 km in 24 seconden; en dan vol gas verder naar topsnelheid 130. Op naar de Gross Glockner, de Romeinse autostrada's en de polderwegen van Flevoland. Ja, het hele continent ligt voor u open met Austin A55 - de Europese middenklasser op zijn best!

A55 nu f 8.250.-, inclusief verwarming, ruitensproeier

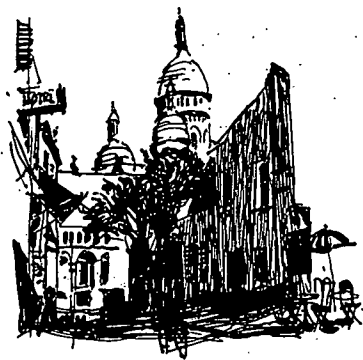


Voor de zakenman de A55 Countryman

De ideale twee-in-één wagen voor zakelijk en privé gebruik.

AUSTIN
eurocar

verovert de Europese wegen en harten



● viercilinder kopklepmotor, 53 pk ● royale ruimte voor 5 personen ● zittingen bekleed met echt leder ● stuur- of grondversnelling naar keuze ● spreekwoordelijk vaste wegligging ● zuinig ● styled by Farina ● *Op alle Austin automobielen 12 maanden B.M.C. garantie, ongeacht het aantal kilometers.*